

แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

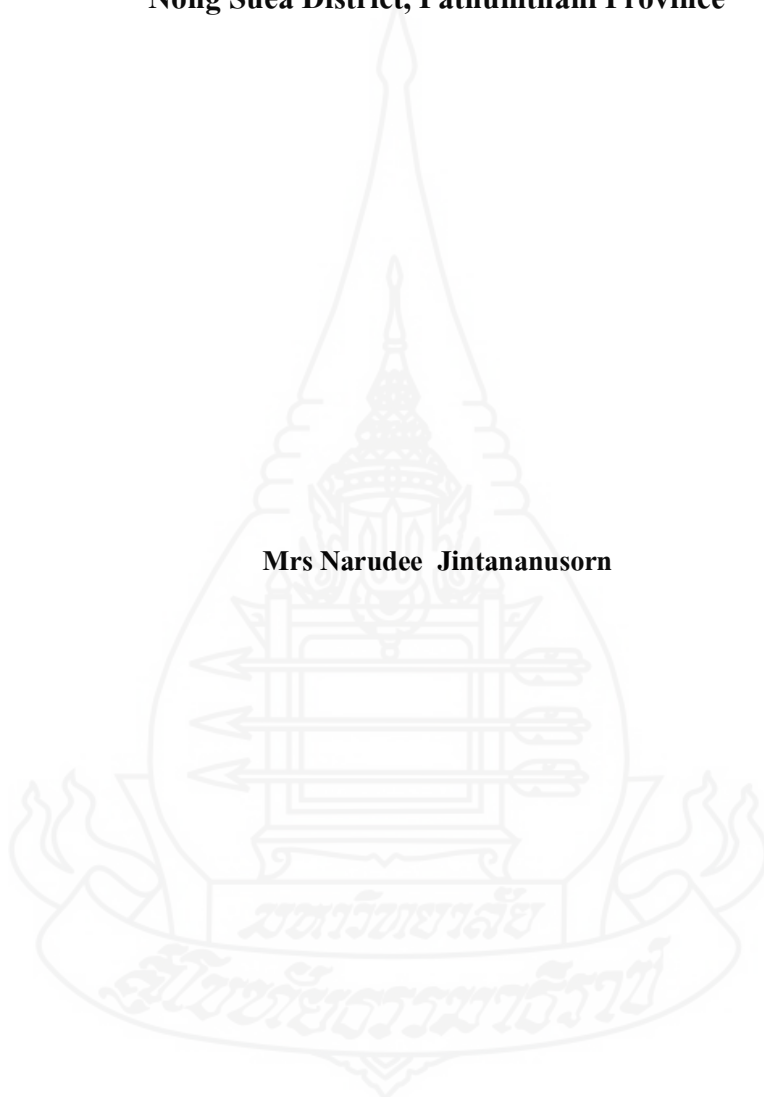
นางณฤดี จินตนาอนุสรณ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการจัดการทรัพยากรเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2564

**The Royal Land Use Guidelines of Farmers in Bueng Ka Sam Subdistrict,
Nong Suea District, Pathumthani Province**

Mrs Narudee Jintanusorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Resource Management

School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อวิทยานิพนธ์   แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม
อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ชื่อและนามสกุล   นางณฤดี จินตนาอนุสรณ์

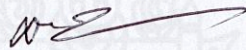
วิชาเอก   การจัดการทรัพยากรเกษตร

สาขาวิชา   เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา   1. รองศาสตราจารย์ ดร.สังจา บรรจงศิริ
2. อาจารย์ ดร.วรรณัย อ้นสำราญ

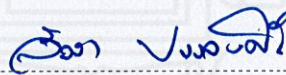
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2565

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมโภชน์ น้อยจินดา)

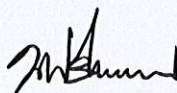
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สังจา บรรจงศิริ)

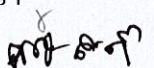
กรรมการ

(อาจารย์ ดร.วรรณัย อ้นสำราญ)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.นราธิป ศรีราม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ
จังหวัดปทุมธานี

ผู้วิจัย นางณฤดี จินตนาอนุสรณ์ รหัสนักศึกษา 2639002779

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ (2) อาจารย์ ดร.วรัทธนัย อ้นสำราญ

ปีการศึกษา 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน 2) การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร 3) สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร 4) แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี ประกอบด้วย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี 326 ราย กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โย มาเน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 180 ราย สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้าน เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ปกครองท้องที่ และเกษตรกรในพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 15 ราย เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิและแบบบันทึกการประชุมกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพภูมิสังคม เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 61.35 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรส มีบุตรเฉลี่ย 2 คน ถือครองที่ดินพระราชทานเฉลี่ย 31.13 ปี 2) การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยตนเอง ประกอบอาชีพด้านการเกษตร มีเนื้อที่ถือครองที่ดินเฉลี่ย 14.99 ไร่ ส่วนใหญ่ใช้เงินทุนของตนเอง 3) สภาพปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ ปัญหาด้านการขยายตัวของเมือง ด้านทายาทเกษตรกร ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านความเหมาะสมของดิน ด้านเกษตรกรสูงอายุ ด้านการย้ายถิ่นฐาน ด้านความต้องการเพิ่มพื้นที่ทำกิน และด้านอื่น ๆ มีผลในระดับน้อยที่สุด แต่ก็มีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ การจัดทำแนวเขตที่ดินให้ชัดเจน ช่วยเหลือเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ และควบคุมราคาปัจจัยการผลิต ค่าจ้างแรงงานมีสูง จัดหาที่ดินเพิ่ม ให้ความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงบำรุงดิน โรคระบาด มาตรฐานสินค้า และการทำเกษตรผสมผสาน 4) แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทาน ได้แก่ จัดทำแผนบูรณาการความร่วมมือระดับพื้นที่ ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน ส่งเสริมการรวมกลุ่ม สนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ บันทึกความร่วมมือในการรับซื้อผลผลิต น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวในการประกอบอาชีพ สร้างเครือข่าย เพิ่มช่องทางการตลาด มาตรฐานสินค้าเกษตร จัดการใช้อุปทานสินค้าเกษตร และติดตามประเมินผล

คำสำคัญ แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่ดินพระราชทาน การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

Thesis title: The Royal Land Use Guidelines of Farmers in Bueng Ka Sam Sub-district, Nong Suea District, Pathum Thani Province

Researcher: Mrs. Narudee Jintananusorn **ID;** 2639002779;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resource Management);

Thesis advisors: (1) Dr.Sujja Banchongsiri, Associate Professor; (2) Dr.Wattanai Onsamrarn;

Academic year: 2021

Abstract

The objectives of this research were to study 1) socio-economic status of farmers who have been granted land use by the royal institution in the study area; 2) the sample farmers' land use; 3) problems and proposals for solutions to farmers' land use; and 4) guidelines for farmers' land use management.

This research is a mixed methods research consisting of 1) quantitative research : the population is farmers who have been granted the royal land in Bueng Ka Sam Subdistrict, Nong Suea District, Pathum Thani Province, comprising 326 cases. The sample size was determined using Taro Yamane's formula. A sample size of 180 people was obtained with simple random sampling according to the proportion of each village. A questionnaire was used to collect data. The statistics used were descriptive statistics. 2) qualitative research : the group of informants included relevant staff of the Subdistrict Administrative Organization, local guardians and farmers in the area, for a total of 15 participants. The instruments used were the secondary data recording form and the group meeting recording form. Data were analyzed by content analysis.

The study found that 1) Most of the farmers were female, with an average age of 61.35, graduating from primary school. They were Buddhists, married, with average 2 children, and 31.13 years of royally bestowed land ownership. 2) For utilization of the royally-bestowed land, most of them used the land themselves for agriculture, with an average land holding area of 14.99 rai (2.4 hectares). Most of them used their own funds. 3) When asked about problems related to land use change, most royally-bestowed land owners gave the lowest concern score for most topics, but there were proposals for some land use solutions, namely, clearly marking land boundaries, providing help with low prices for agricultural products, controlling the prices of production factors, providing assistance for labor wages that are too high, providing additional land, and providing more knowledge about soil maintenance, disease outbreaks, product standards and integrated farming. 4) Guidelines for the management of royally-bestowed land use included the preparation of an integrated plan for cooperation at the local level, promotion of integrated farming, promotion of farmer groups, support in the form of low-interest funding sources, making a memorandum of cooperation in the purchase of produce, adopting the philosophy of sufficiency economy as a guideline, creating a network, expanding marketing channels, implementing Agricultural Standard Management, utilizing agricultural supply chains and follow-up evaluation.

Keywords: land use guidelines, Royal Land, The Royal Land Usage

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากรองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ และอาจารย์ ดร. วรรณัย อันสำราญ ในการแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณท่านปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. จังหวัด ผู้ปกครองท้องถิ่น ที่ช่วยเหลือ แนะนำ อำนวยความสะดวกในการสืบค้นและสำรวจข้อมูลประกอบการวิจัย ตลอดจนขอขอบคุณเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ทุกท่านที่สละเวลาตอบแบบสอบถาม และบุคคลต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลืออีกมากที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ พี่น้อง ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน เพื่อนนักศึกษา ที่คอยช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจเสมอมา จนการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงได้ดี จึงกราบขอบพระคุณ และขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

ณฤดี จินตนาอนุสรณ์

ธันวาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	5
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	6
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	8
โครงการที่ดินพระราชทานในเขตปฏิรูปที่ดิน.....	8
แนวคิดและหลักการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.....	11
กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์องค์กร.....	15
ข้อมูลทั่วไปจังหวัดปทุมธานี.....	17
ระบบการทำการเกษตรที่สำคัญ.....	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
การวิจัยเชิงปริมาณ.....	27
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	27
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	28

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	29
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	30
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	30
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	31
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
สภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน.....	33
การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร.....	46
สภาพปัญหาและข้อเสนอแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ของเกษตรกร.....	48
แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร.....	50
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	55
สรุปการวิจัย.....	55
อภิปรายผล.....	60
ข้อเสนอแนะ.....	66
บรรณานุกรม.....	68
ภาคผนวก.....	72
ก แบบสอบถามสำหรับการวิจัย.....	72
ข แบบบันทึกข้อมูลทัศนคติ.....	82
ค แบบบันทึกการประชุมกลุ่ม.....	85
ง ภาพงานวิจัย.....	89
ประวัติผู้วิจัย.....	95

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1	การจัดที่ดินพระราชทาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 – 2563.....10
ตารางที่ 2.2	ผลการดำเนินการจัดที่ดินของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม..... 15
ตารางที่ 2.3	การวางแผนยุทธศาสตร์..... 17
ตารางที่ 2.4	พื้นที่การเกษตรจังหวัดปทุมธานี.....18
ตารางที่ 2.5	จำนวนพื้นที่และการถือครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี 19
ตารางที่ 2.6	จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทานจังหวัดปทุมธานีแยก เป็นรายตำบล..... 20
ตารางที่ 4.1	ผู้ให้มาให้ออมูล 34
ตารางที่ 4.2	สภาพสังคมของเกษตรกร..... 35
ตารางที่ 4.3	ความสัมพันธ์ในชุมชน..... 39
ตารางที่ 4.4	สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรในที่ดินพระราชทาน..... 40
ตารางที่ 4.5	การใช้ประโยชน์ที่ดิน..... 46
ตารางที่ 4.6	ประเภทการใช้ประโยชน์ในแปลงที่ดิน..... 47
ตารางที่ 4.7	ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน..... 49
ตารางที่ 4.8	การวิเคราะห์ SWOT ของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน เพื่อกำหนดกลยุทธ์..... 52
ตารางที่ 4.9	แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร..... 53

ญ

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	หน้า 4
------------	-------------------------	-----------

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงปัญหาความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของประชาชนในทุกๆ ด้าน ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและการพัฒนาที่ดินเป็นปัญหาหนึ่งที่ทรงสนพระทัยมาก เพราะทรงเห็นว่ายังมีราษฎรอยู่อีกเป็นจำนวนมากที่ขาดที่ดินทำกิน ปัญหาผู้เช่าที่ดิน และผู้ไร้ที่ดินทำกินที่มีจำนวนมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่การเกษตรลดน้อยลง เป็นผลให้มีการบุกรุกที่ดินของรัฐ และที่ดินขาดการพัฒนา

พระองค์ได้ทรงทำโครงการปฏิรูปที่ดินเป็นตัวอย่างของพระองค์ เมื่อโครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หุบกะพง ประสบความสำเร็จ ทรงขยายแนวคิดการพัฒนาออกไป ทำให้เกิดโครงการในลักษณะเดียวกันอีกหลายโครงการ นอกจากจะทำให้รัฐบาลได้ที่ดินมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินเป็นประเดิมเริ่มแรกแล้ว ยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในนโยบายการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ พ.ศ. 2518 พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานที่ดินอันเป็นทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ จำนวน 51,967-1-95 ไร่ ในพื้นที่ 8 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา นครนายก นครปฐม ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี สระบุรี และเพชรบุรี ให้กับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ต่อมาสำนักทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ได้กันพื้นที่บางส่วนออก เนื่องจากที่ดินไม่ได้ใช้เพื่อการเกษตรและมีภาระผูกพันกับส่วนราชการอื่น ๆ คงเหลือที่ดิน จำนวน 44,369-0-39.7 ไร่ ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา นครนายก นครปฐม และจังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากนี้ ทรงได้พระราชทานพระบรมราโชบายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินมีใจความตอนหนึ่งว่า ทรงมีพระราชประสงค์ให้เกษตรกรผู้เช่าที่ดินทรัพย์สินพระมหากษัตริย์อยู่เดิมได้ทำกินอยู่ในที่ดินนั้นตลอดไป ชั่วลูกชั่วหลาน แต่จะไม่มีการมรดกสิทธิ์ในที่ดินนั้น รวมทั้งจัดให้มีการพัฒนาต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเดิมของท้องถิ่น และให้รวมกลุ่มเกษตรกรจัดตั้งเป็นสหกรณ์ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2563)

ในอดีตสภาพพื้นที่โดยทั่วไปทั้ง 5 จังหวัด มีลักษณะเป็นที่นา และปัญหาด้านการเกษตรรวมทั้งด้านความเป็นอยู่ของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่มีลักษณะไม่แตกต่างกันมากนัก การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ซึ่งเป็นที่ดินผืนแรกที่ได้รับมา และใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินโดยยึดตามพระบรมราโชบายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินที่ทรงพระราชทานไว้

ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การขยายตัวของประชากรและความเป็นชุมชนเมือง การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในบริบทแวดล้อมที่แตกต่างกัน ที่ดินพระราชทานก็เช่นกันซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑล ส่งผลให้พื้นที่พระราชทานได้รับผลกระทบโดยตรง ในเรื่องความต้องการที่ดินเพื่อใช้ทำกิจการอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าการทำเกษตร

ซึ่งปัจจุบันได้ปรากฏข้อเท็จจริงผู้สังคมว่า ที่ดินพระราชทานในเขตปฏิรูปที่ดินได้มีการซื้อขายเปลี่ยนมือ และเกษตรกรกระทำผิดตามระเบียบข้อกฎหมายของ ส.ป.ก. เป็นจำนวนมาก ประกอบกับยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจน เกี่ยวกับข้อมูลการได้มาของที่ดิน การตรวจสอบการถือครองที่ดินกรณีเกษตรกรที่กระทำผิดตามระเบียบ สาเหตุการกระทำผิด และแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จึงได้ดำเนินการตรวจสอบการถือครองและติดตามการจัดที่ดินเอกชน ประเภทที่ดินพระราชทานให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ปรากฏ เพื่อนำข้อมูลมากำหนดเป็นแนวทางการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2563)

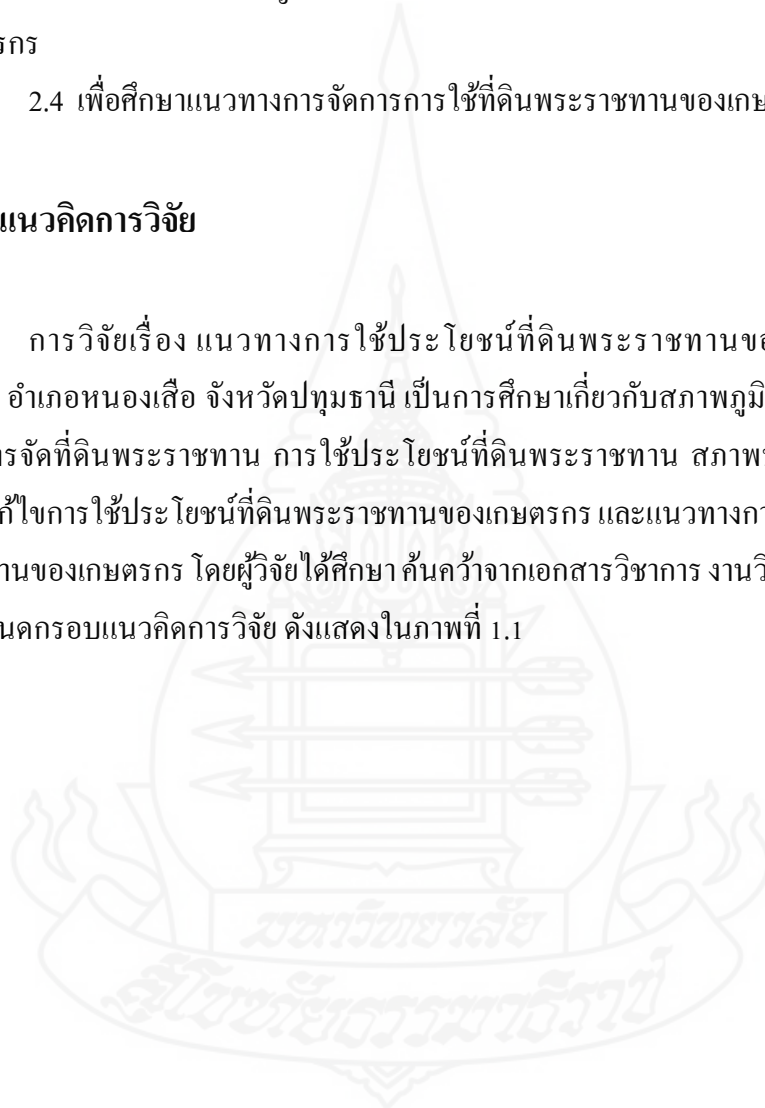
จังหวัดปทุมธานี มีที่ดินพระราชทาน เนื้อที่ 14,037-2-98 ไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ 2 อำเภอ 7 ตำบล ได้แก่ อำเภอลองหลวง เนื้อที่ 3,080-3-57 ไร่ ได้แก่ ตำบลคลองสาม คลองหก และตำบลคลองเจ็ด และอำเภอหนองเสือ เนื้อที่ 10,956-3-41 ไร่ ได้แก่ ตำบลบึงชำอ้อ บึงบอน บึงกาสาม และตำบลศาลาคู ที่ดินพระราชทาน จัดให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน ประเภทสัญญาเช่า จำนวน 1,019 ราย 1,296 แปลง เนื้อที่ 13,100-3-59.70 ไร่ (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี, 2564) ผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่พระราชทานในท้องที่ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีที่ดินพระราชทานมากที่สุดของจังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้เมืองหลวง และมีบริการระบบสาธารณูปโภคที่สะดวก เพื่อเป็นการศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในรูปแบบการผสมวิธี มีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ โดยการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายปรับปรุงพัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีแนวทางในการเข้าไปส่งเสริม พัฒนา รัฐบาลทการะกิจในการปฏิบัติงานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ได้ต่อไป

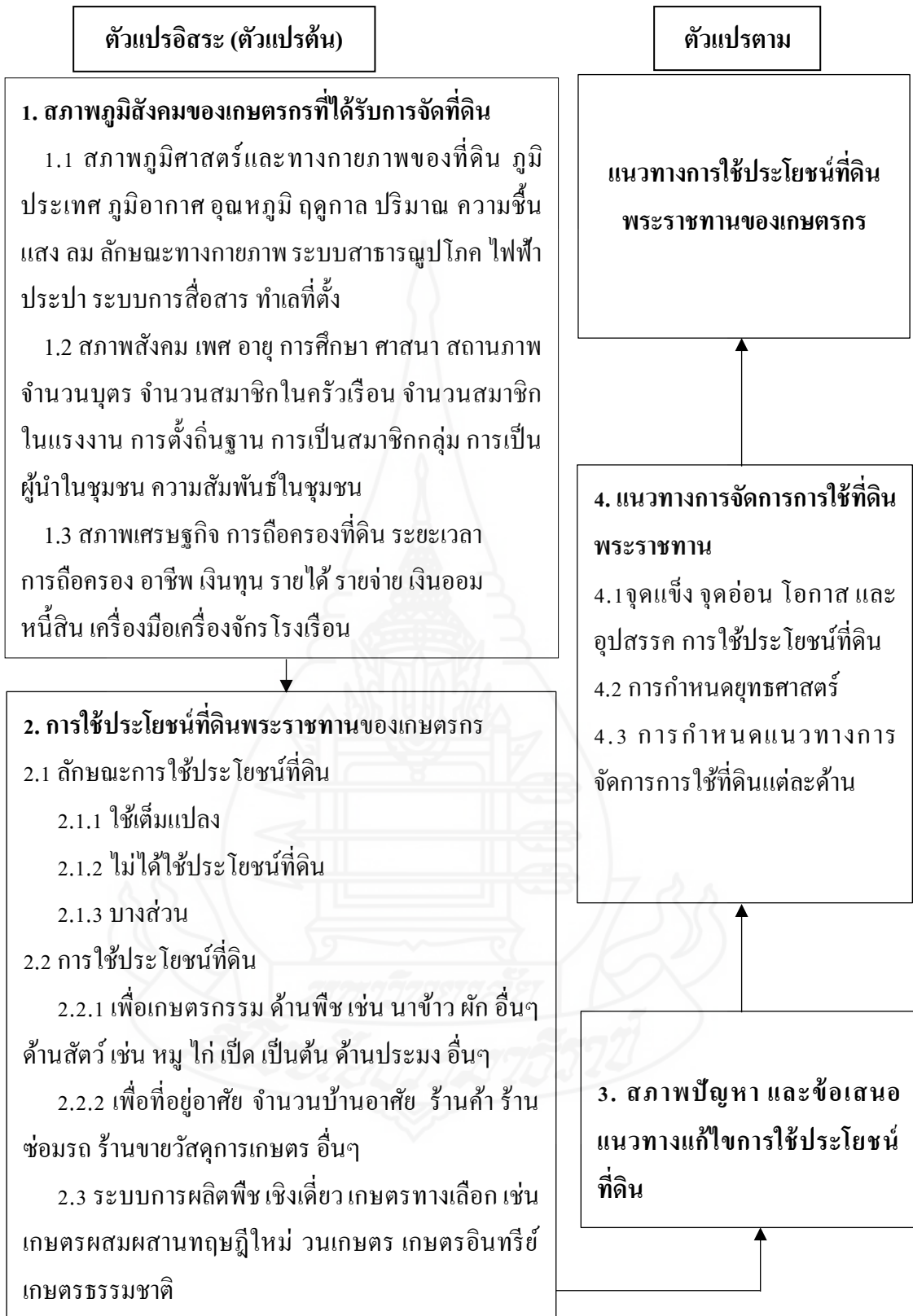
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน
- 2.2 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
- 2.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
- 2.4 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร และแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร โดยผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าจากเอกสารวิชาการ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษา แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบล บึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

สถานที่ในการศึกษาเฉพาะเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ส่วนที่ 1 เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทานตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 ถึง พ.ศ. 2563 จำนวน 326 ราย

ส่วนที่ 2 ปฎิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน กลุ่มกฎหมาย กลุ่มงานช่างและแผนที่ และเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ปกครองท้องที่ และตัวแทนเกษตรกร ในพื้นที่ จำนวน 15 ราย

4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

4.3.1 สภาพภูมิศาสตร์และทางกายภาพของที่ดิน ประกอบด้วย ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ลักษณะทางกายภาพ ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา การคมนาคม ระบบชลประทาน ระบบการสื่อสาร ทำเลที่ตั้ง เป็นต้น สภาพทางสังคม เช่น เพศ อายุ การศึกษา การนับถือศาสนา สถานภาพ จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน ระยะเวลาการถือครองที่ดิน การตั้งถิ่นฐาน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การเป็นผู้นำในชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นต้น

4.3.2 สภาพเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การถือครองที่ดินพระราชทาน อาชีพ เงินทุน รายได้ รายจ่าย เงินออม หนี้สิน เป็นต้น

4.3.3 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ด้วยตนเอง เดิมแปลง ไม่ใช้ประโยชน์ด้วยตนเอง ใช้ประโยชน์บางส่วน การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เช่น ด้านพืช ด้านสัตว์ ประมง อื่นๆ เพื่อที่อยู่อาศัย เช่น จำนวนบ้านพักอาศัย ผู้ถือครอง เป็นต้น ระบบการผลิตพืช เชิงเดี่ยว เกษตรทางเลือก

4.3.4 สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน

4.3.5 แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทาน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การกำหนดกลยุทธ์ และข้อเสนอแนะ

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงการสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนกันยายน 2564 ถึงเดือนมีนาคม 2565

5. ข้อตกลงเบื้องต้น (ถ้ามี)

- 5.1 ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลภายในเดือนกันยายน ถึงเดือนพฤศจิกายน 2564
- 5.2 เป็นข้อมูลเฉพาะพื้นที่ตำบลบึงการสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี
- 5.3 เป็นข้อมูลเฉพาะเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ประเภทสัญญาเช่าเท่านั้น

6. ข้อจำกัดในการวิจัย

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการลงพื้นที่เพื่อทดสอบเครื่องมือ การเก็บข้อมูลแบบสอบถามการวิจัย การลงประชุมกลุ่มในครั้งนี้

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 ที่ดินพระราชทาน หมายถึง ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทาน ให้กับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) อยู่ในท้องที่ 5 จังหวัด คือจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครนายก จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำมาดำเนินการตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ภารกิจหลักของ ส.ป.ก. คือ การจัดที่ดินทำกินให้เกษตรกรควบคู่พัฒนาอาชีพเกษตรกร และการพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม ที่ดินที่นำมาดำเนินการมี 2 ประเภท คือที่ดินของรัฐและที่ดินเอกชน ซึ่งที่ดินเอกชน คือ ที่ดิน น.ส.3, น.ส.3ก โฉนดที่ดิน ซึ่ง ส.ป.ก. จัดซื้อหรือเวนคืน หรือรับบริจาค นอกจากนี้ ที่เอกชนยังรวมถึง ที่ดินพระราชทาน อีกด้วย โดยการจัดให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในประเภทสัญญาเช่า เท่านั้น จะไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น

7.2 สภาพภูมิสังคมของเกษตรกร หมายถึง การศึกษาสภาพภูมิศาสตร์ เช่น สภาพอากาศ ปริมาณน้ำฝน อุณหภูมิ ภูมิประเทศ ลักษณะดิน เป็นต้น ศึกษาสภาพสังคม เช่น เพศ อายุ การศึกษา ศาสนา สถานภาพ จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกในวัยแรงงาน ระยะเวลาการถือครองที่ดินพระราชทาน การตั้งถิ่นฐาน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การดำรงตำแหน่งในสังคม ความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นต้น ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ เช่น อาชีพ ปัจจุบัน อาชีพเสริม รายได้ รายจ่าย เงินทุน ความสามารถในการชำระหนี้ เงินออม เป็นต้น และศึกษาสภาพแวดล้อม จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค และการจัดทำกลยุทธ์

7.3 การใช้ประโยชน์ที่ดินหมายถึง เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และได้ทำสัญญาเช่าและเข้าทำประโยชน์ในที่ดินในด้านการผลิต เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆ ได้แก่ เพื่อเกษตรกรรม เพื่อที่อยู่อาศัย เพื่อกิจการสาธารณูปโภค และเพื่อประกอบกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดิน

7.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ หมายถึง ปัญหาด้านการขยายตัวของเมือง การเพิ่มขึ้นของประชากร ทายาทเกษตรกร สภาพแวดล้อม ราคาผลผลิต ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นต้น

7.5 แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทาน หมายถึง เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการใช้ที่ดินพระราชทานตาม พรบ.การใช้ประโยชน์ที่ดิน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีการศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากนั้นนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์แนวทางการพัฒนาด้าน ดูปทที่ 4

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะได้ทราบข้อมูลการทำประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

8.2 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำข้อมูลการวิจัยใช้ในการวางแผนและพัฒนาการดำเนินงานของที่ดินพระราชทานไปกำหนดนโยบายปรับปรุง พัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน

8.3 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีแนวทางในการเข้าไปส่งเสริม พัฒนา รัฐบาล ทหาร ทหาร การปฏิบัติงานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

8.4 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและส่งเสริมการดำเนินงานของการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบล บึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. โครงการที่ดินพระราชทานในเขตปฏิรูปที่ดิน
2. แนวคิดและหลักการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
3. กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์องค์กร
4. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดปทุมธานี
5. ระบบการทำเกษตรที่สำคัญ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. โครงการที่ดินพระราชทานในเขตปฏิรูปที่ดิน

จากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ โครงการที่ดินพระราชทาน และผลการดำเนินงานจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมาของผืนดินพระราชทาน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงตระหนักถึงปัญหาความเดือดร้อน ความทุกข์ยากของประชาชนในทุกๆ ด้าน ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินและการพัฒนาที่ดินเป็นปัญหาที่ทรงสนพระทัยมาก เพราะทรงเห็นว่ายังมีราษฎรอยู่อีกเป็นจำนวนมากที่ขาดที่ดินทำกิน ปัญหาผู้เช่าที่ดิน และผู้ไร้ที่ดินทำกินที่มีจำนวนมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่การเกษตรลดน้อยลง เป็นผลให้มีการบุกรุกที่ดินของรัฐ และที่ดินขาดการพัฒนา

ด้านที่ดินทำกิน พระองค์ได้ทรงทำโครงการปฏิรูปที่ดินตัวอย่างของพระองค์ เมื่อโครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หุบกะพง ประสบความสำเร็จ ทรงขยายแนวคิดการพัฒนานี้ออกไป ทำให้เกิดโครงการในลักษณะเดียวกันอีกหลายโครงการ นอกจากจะทำให้รัฐบาลได้ที่ดินมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินแล้ว ยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในนโยบายการปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย พระองค์ทรงพระราชทานที่ดินทรัพย์สิน

พระมหากษัตริย์ เนื้อที่ 51,967-0-95 ไร่ ในพื้นที่ 8 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดนครปฐม จังหวัดปทุมธานี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดสระบุรี ต่อมา สำนักงานทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ได้กันเนื้อที่บางส่วนออก เนื่องจากที่ดินไม่ได้ใช้เพื่อการเกษตร และมีภาระผูกพันกับหน่วยงานราชการอื่น จึงคงเหลือพื้นที่ที่จะดำเนินการปฏิรูปที่ดิน เนื้อที่ 44,369-0-39.7 ไร่ ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา นครนายก นครปฐม และจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นที่ดินผืนแรกที่ได้รับมา และใช้เป็นต้นแบบในการดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

1.2 พระบรมราโชบายเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดิน

1.2.1 การแบ่งสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรในขั้นต้น ควรให้เป็นไปตามเนื้อที่ที่เกษตรกรถือครองอยู่เดิมให้มากที่สุด ไม่ว่าจะโดยเป็นเจ้าของที่ดินเองหรือโดยการเช่า ทั้งนี้ภายในขอบเขตที่พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 กำหนดไว้ พื้นที่อาจจะลดลงไปบ้างตามภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ

1.2.2 การจัดตั้งชุมชนที่อยู่อาศัย ควรให้เป็นไปตามความต้องการของเกษตรกร และให้สอดคล้องกับสภาพเดิมของท้องถิ่นนั้น ๆ ให้มากที่สุด และจัดชุมชนให้อยู่เป็นกลุ่มก้อน เพื่อความปลอดภัย และทำให้การลงทุนในด้านการจัดสาธารณูปการ เช่น น้ำสะอาด ไฟฟ้า ถูกลงด้วย

1.2.3 จัดระบบการรวมกลุ่มในระดับหมู่บ้าน รวมกันเป็นสหกรณ์ในเขตปฏิรูปที่ดิน และเชื่อมโยงไปถึงสหกรณ์ในเมืองใหญ่ ๆ เพื่อให้สหกรณ์สามารถดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์ของสมาชิกได้อย่างกว้างขวางโดยแท้จริง

1.2.4 การพัฒนาด้านต่าง ๆ รวมทั้งการจัดระบบชลประทาน คมนาคม และบริการสาธารณูปการต่าง ๆ เมื่อดำเนินการจัดทำให้แล้ว ต่อไปก็ให้สหกรณ์รับช่วงไปดำเนินการต่อ และจัดการบำรุงรักษาต่อไป โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลค่อย ๆ ถอนตัวออกได้เมื่อสหกรณ์มีประสิทธิภาพพอเพียงที่จะรับช่วงต่อไป

1.2.5 ในระยะแรก จะต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถและเสียสละอยู่ประจำเพื่อให้คำแนะนำ ส่งเสริมแก่สหกรณ์โดยใกล้ชิด และจัดให้มีเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากส่วนกลางออกไปตรวจการดูแลเยี่ยมเยียน และให้คำแนะนำเป็นการให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่โดยสม่ำเสมอ

1.2.6 การจัดที่ดินทำกินให้เกษตรกร จะต้องคำนึงถึงการขยายตัวของประชากรในท้องถิ่นนั้นในอนาคตด้วย ดังนั้น ป่าไม้ชุมชนที่ดำริจะจัดสร้างขึ้นอาจใช้เป็นที่สำรองสำหรับการทำมาหากินในอนาคตได้ด้วย

1.2.7 การปฏิรูปที่ดินในแต่ละท้องที่ จะต้องเร่งดำเนินการให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ในระยะเวลาประมาณ 2-3 ปี เพื่อเกษตรกรเห็นผลโดยไม่ชักช้า

1.2.8 สำหรับเงินชดเชยค่าที่ดิน ที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ซึ่งรัฐบาลจะต้องทูลเกล้าฯ ถวายตามกฎหมายของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์นั้น จะพระราชทานเป็นเงินหมุนเวียนสำหรับการดำเนินงานของสหกรณ์ในเขตปฏิรูปที่ดินดังกล่าว โดยจะได้ทรงแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาสำหรับบริหารเงินทุนนี้ขึ้นคณะหนึ่ง

1.2.9 มีพระราชประสงค์ให้ผู้เช่าที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อยู่เดิม ได้ทำกินในที่ดินนั้นต่อไปชั่วคราวชั่วคราว ครอบที่ยังยึดถืออาชีพเกษตรกรรมอยู่แต่จะไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น

1.3 ผลการจัดที่ดินพระราชทาน

พื้นที่พระราชทานในเขตปฏิรูปที่ดินได้มอบให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน ประเภทเช่าในพื้นที่ 5 จังหวัด จำนวน 3,506 ราย 4,472 แปลง เนื้อที่ 40,260 ไร่ แสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การจัดที่ดินพระราชทาน ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 – 2563

จังหวัด	จำนวนเนื้อที่				การจัดที่ดินให้เกษตรกร				
	แปลง	ไร่	งาน	วา	ราย	สัญญา	ไร่	งาน	วา
1 พระนครศรีอยุธยา	68	11,134	0	20.00	945	1,118	9,000	2	58.00
2 ฉะเชิงเทรา	121	14,645	3	80.70	1,117	1,484	14,164	1	30.32
3 นครปฐม	4	1,009	1	1.00	125	159	940	2	42.00
4 ปทุมธานี	52	14,037	2	98.00	1,019	1,296	13,100	2	92.62
5 นครนายก	8	3,542	0	40.00	300	415	3,054	1	09.20
รวม 5จังหวัด	253	44,369	0	39.70	3,506	4,472	40,260	2	32.14

ที่มา : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกร (2563)

2. แนวคิดและหลักการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

จากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 มาตรา 4 ให้ความหมายของ “การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม” ว่าหมายถึง การปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมถึงตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐนำที่ดินของรัฐ หรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเอง หรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ และสถาบันเกษตรกรได้เช่าซื้อ เช่า หรือเข้าทำประโยชน์ โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกร การปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2560)

2.2 ที่ดินที่นำมาปฏิรูปที่ดิน ที่ดินที่นำมาปฏิรูปที่ดิน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ที่ดินของรัฐและที่ดินเอกชน

2.2.1 ที่ของรัฐ ที่นำมาปฏิรูปที่ดินมี 4 ประเภท

1) ที่สาธารณประโยชน์ที่ประชาชนเลิกใช้ร่วมกัน หรือ ได้เปลี่ยนแปลงสภาพไป เช่น ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ซึ่ง ส.ป.ก. จะเข้าดำเนินการในที่ดินดังกล่าว เมื่อสภาพเปลี่ยนแปลงจนสภาพข้อเท็จจริงในการเลิกใช้ประโยชน์ร่วมกันของประชาชนและมีความเห็นสมควรให้นำมาปฏิรูปที่ดิน โดยผ่านความเห็นชอบจากอำเภอ และจังหวัดแล้ว

2) ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน โดยเฉพาะ หรือที่ดินที่สงวนหวงห้ามไว้ตามความต้องการของทางราชการ เช่น ที่หวงห้ามทหารที่ราชพัสดุ ซึ่งกระทรวงการคลังดูแล เมื่อได้รับความยินยอมจากทางราชการว่าไม่จำเป็นต้องใช้ที่ดินนั้นแล้ว ส.ป.ก. จะนำมาปฏิรูปที่ดิน

3) ที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ซึ่งเป็นที่รกร้างว่างเปล่า หรือที่ดินที่ถูกทอดทิ้ง กลับมาเป็นของแผ่นดินประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน และที่ดินจำแนกออกจากเขตป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรีในกรณีที่เป็นที่ดินแปลงค่อนข้างใหญ่ มีความเหมาะสมต่อการเกษตร และยังไม่มียกเอกสารสิทธิในที่ดิน คณะกรรมการที่ดินแห่งชาติจะพิจารณาขอให้ ส.ป.ก. ดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

4) ที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติเสื่อมโทรม ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้
ดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

2.2.2 ที่ดินของเอกชน ได้แก่ ที่ดินที่มีเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน เช่น โฉนดที่ดิน และหนังสือรับรองการทำประโยชน์ เช่น น.ส.3 หรือ น.ส.3 ก และ ส.ป.ก. ได้ที่ดินนั้นมาโดยการซื้อหรือเวนคืนจากเอกชน หรือเอกชนบริจาคที่ดินนั้นให้ ส.ป.ก. เพื่อนำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินต่อไป นอกจากนี้ ที่ของเอกชนยังรวมถึงที่ดินพระราชทาน (ที่ทรัพย์สินพระมหากษัตริย์) อีกด้วย

2.3 ผู้มีสิทธิได้รับการจัดที่ดิน ผู้มีสิทธิได้รับการจัดที่ดินจากการปฏิรูปที่ดิน สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตามประเภทของการจัดที่ดิน ดังนี้

2.3.1 กรณีจัดที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ผู้มีสิทธิได้รับการจัดที่ดิน ได้แก่ เกษตรกร และสถาบันเกษตรกร

1) เกษตรกร ซึ่งตามนิยามในมาตรา 4 พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ผู้ที่เป็นเกษตรกรอยู่แล้ว และใช้เวลาส่วนใหญ่ในรอบปีเพื่อประกอบเกษตรกรรมในท้องถิ่นนั้น และต้องเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นของตนเอง หรือมีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ

(2) ผู้ประสงค์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ผู้ที่ยังไม่เป็นเกษตรกรแต่ประสงค์จะเป็นเกษตรกร และขอรับการจัดที่ดินจากการปฏิรูปที่ดิน โดยบุคคลดังกล่าวต้องไม่มีที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นของตนเอง และต้องไม่มีอาชีพอื่นซึ่งมีรายได้ประจำเพียงพอแก่การยังชีพด้วย เกษตรกรในกลุ่มนี้ประกอบด้วย

ก ผู้ยากจน หมายถึง ผู้มีรายได้และสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่สามารถคิดเป็นตัวเงินรวมกันแล้วไม่สูงกว่าอัตรารายได้ที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปก.) กำหนด คือ 15,000 บาทต่อคนต่อปี

ข ผู้จบการศึกษาทางเกษตรกรรม หมายถึง ผู้จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือเทียบเท่าในประเภทวิชาเกษตรกรรม

ค บุตรของเกษตรกร หมายถึง บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

2) สถาบันเกษตรกร หมายถึง กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร และชุมนุมสหกรณ์การเกษตรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

2.3.2 **กรณีจัดที่ดินเพื่อกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดิน** ได้แก่ บุคคลหรือนิติบุคคลผู้มีความสามารถตามกฎหมายและประกอบกิจการตามที่กำหนดในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.3.3 **กรณีจัดที่ดินเพื่อกิจการสาธารณูปโภค** ได้แก่ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่ดำเนินการโดยไม่หวังผลกำไร

2.3.4 **การจัดที่ดินเพื่อการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ตามกฎหมายอื่น** ได้แก่ บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ตามกฎหมายอื่น เช่น การทำเหมืองแร่ การอุตสาหกรรม การระเบิดย่อยหิน เป็นต้น

2.4 **หน้าที่ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน** เมื่อเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกให้ได้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินลงชื่อในหนังสือรับมอบที่ดิน หรือทำสัญญาเช่า เช่าซื้อ หรือสัญญาจัดให้โดยมีค่าชดเชยเรียบร้อยแล้ว จะต้องเริ่มเข้าทำประโยชน์ในที่ดินนั้น และมีหน้าที่ต้องปฏิบัติดังนี้

2.4.1 **ทำประโยชน์ในที่ดินด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถและไม่นำที่ดินนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนไปให้ผู้อื่นเข้าทำประโยชน์** เช่า หรือขาย หากไม่ต้องการจะทำประโยชน์ในที่ดิน ให้ยื่นคำขอสละสิทธิหรือขอโอนสิทธิในที่ดินนั้นให้สามี หรือภรรยา หรือบุตรที่บรรลุนิติภาวะ โดยยื่นคำขอได้ที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (ส.ป.ก.จังหวัด)

2.4.2 **ไม่เปลี่ยนแปลงสภาพที่ดิน** จนเป็นเหตุให้ที่ดินเสื่อมสภาพความเหมาะสมแก่การประกอบกิจกรรม เช่น ขุดหน้าดินไปขาย

2.4.3 **ไม่ขุดบ่อเพื่อเกษตรกรรม เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่ที่ได้รับมอบ** เช่น ถ้า ส.ป.ก. จัดที่ดินให้ 20 ไร่ จะขุดบ่อได้ไม่เกิน 1 ไร่ และต้องไม่ปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างใด ๆ นอกเหนือจากการปลูกสร้างโรงเรือน ยุ้งฉาง ที่อยู่อาศัยหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรของเกษตรกรนั้นตามสมควร หากต้องการกระทำการใด ๆ ที่เกินจากนี้ หรือนำดินที่ขุดออกจากที่ดิน ให้ยื่นคำขออนุญาตต่อ ส.ป.ก.จังหวัด ก่อน

2.4.4 **ดูแลรักษาหมุดหลักฐานและหลักเขต** ในที่ดินที่ได้รับมอบมิให้เกิดชำรุดเสียหายหรือเคลื่อนย้ายไปจากตำแหน่งเดิม

2.4.5 **ไม่กระทำการใด ๆ ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งก่อสร้าง** ในโครงการปฏิรูปที่ดิน สภาพแวดล้อม หรือเสียหายต่อการทำประโยชน์ในที่ดินของเกษตรกรอื่น

2.4.6 **ปฏิบัติตามมติคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (คปก.) และคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (คปจ.)**

2.4.7 ปฏิบัติตามสัญญาผู้ยืมที่ทำกับ ส.ป.ก. และตามพันธกรณีที่มีอยู่กับสถาบันการเงินหรือบุคคลที่ดำเนินงานร่วมกับ ส.ป.ก. เช่น ตามสัญญาผู้ยืมเงินกับ ธ.ก.ส. หรือสัญญาตามโครงการพัฒนาการเกษตรร่วมกับภาคเอกชน

นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของเนื้อที่ในแปลงที่ดินที่ได้รับการจัดจาก ส.ป.ก. อีกด้วย

ถ้าเกษตรกรไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ปฏิรูปที่ดินจังหวัดจะมีหนังสือเตือนให้ปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด ถ้าเกษตรกรยังคงฝ่าฝืนโดยไม่มีเหตุอันสมควร คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (คปจ.) จะมีคำสั่งให้สิ้นสิทธิ และต้องออกจากที่ดินรวมถึงอาจถูกดำเนินคดีอาญาด้วย

2.5 ผลการดำเนินการจัดที่ดิน

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจด้านการจัดที่ดินให้เกษตรกรผู้ยากจน และผู้ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ผู้ประสงค์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ควบคู่กับการพัฒนาพื้นที่ปฏิรูปที่ดิน ส่งเสริมพัฒนาอาชีพ และสนับสนุนเงินทุนในการทำการเกษตร เพื่อสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดี และดำรงชีวิตอยู่ได้ในที่ดิน ส.ป.ก. ได้อย่างมีความสุข ส.ป.ก. มีหน้าที่จัดที่ดินของรัฐ แต่อีกภารกิจหนึ่ง ส.ป.ก. ยังมีหน้าที่จัดซื้อที่ดินจากภาคเอกชนที่มีที่ดินจำนวนมาก และไม่ได้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว เพื่อนำมาจัดให้ผู้ไร้ที่ดินทำกิน โดยวิธีการเช่าหรือเช่าซื้อ ปัจจุบันมีผู้ไร้ที่ดินทำกินและเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพขั้นทะเบียนผู้ขอรับการจัดสรรที่ดินทำกินจำนวนมาก

ส.ป.ก. ดำเนินการจัดที่ดินทำกินให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์โดยการอนุญาตให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์และมอบหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) สัญญาเช่า สัญญาเช่าซื้อแก่เกษตรกร จำนวน 72 จังหวัด 724 อำเภอ 3,646 ตำบล 2.93 ล้านราย 3.76 ล้านแปลง 36.36 ล้านไร่ (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2563) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในระดับภูมิภาค พบว่า มีการจัดที่ดินและมอบหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดินแก่เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ประมาณ 1.6 ล้านราย 2.0 ล้านแปลง เนื้อที่ 18.5 ล้านไร่ รองลงมาคือ ภาคเหนือ ประมาณ 0.7 ล้านราย ส่วนที่เหลือประมาณ 0.5 ล้านราย จัดให้เกษตรกรในภาคกลาง ประมาณ 0.3 ล้านราย และภาคใต้ ตามลำดับ แสดงในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ผลการดำเนินการจัดที่ดินของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ภาค	ผลการจัดที่ดินสะสม ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2563		
	จำนวนเกษตรกร (ราย)	แปลง	เนื้อที่ (ไร่)
รวมทั้งประเทศ	2,938,929	3,760,315	36,362,084
ภาคเหนือ	713,076	938,207	8,323,706
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,623,657	2,024,257	18,511,426
ภาคกลาง	338,562	430,690	5,704,784
ภาคใต้	263,634	367,161	3,388,168

ที่มา : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2563)

3. กระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์องค์กร

จากการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องของการกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์องค์กร ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

แผนยุทธศาสตร์ (Strategic Plan) เป็นที่นิยมใช้กันในการทหาร การศึกษาสงเคราะห์และในด้านการเมืองระหว่างประเทศ ปัจจุบันนี้การวางแผนแบบแผนยุทธศาสตร์ได้แพร่หลายเข้ามาในวงการเอกชน วงการต่างๆ และรวมถึงวงงานราชการมากขึ้น

การวางแผนยุทธศาสตร์นั้น เป็นการวางแผนที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวแน่ชัด มีการวิเคราะห์อนาคตและคิดเชิงการแข่งขันที่ต้องการระบบการทำงานที่มีความสามารถในการปรับตัวสูง สำหรับการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องการระบบการทำงานที่คล่องตัวและการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงในการนำไปสู่เป้าหมายในอนาคต โดยสามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อความอยู่รอด (Survive) และความก้าวหน้า (Growth) ของหน่วยงานในอนาคต

แผนยุทธศาสตร์ หมายถึง

3.1 เป็นเอกสารที่ระบุ วิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานขององค์กรหนึ่งๆ

3.2 เป็นแผนระยะยาว ที่บอกถึงทิศทาง การดำเนินงานขององค์กร สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการประสาน และกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนต่าง ๆ ขององค์กรให้เป็นไปในทิศทาง และจังหวะเวลาที่สอดคล้องกัน

3.3 เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นจากการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอก และภายในองค์กร เพื่อคาดคะเนแนวโน้มของสถานการณ์ และกำหนดแนวทางการดำเนินการขององค์กรให้สอดคล้องเหมาะสมกับแนวโน้มของสถานการณ์ ดังกล่าว

ประเด็นยุทธศาสตร์ (Strategic) หมายถึง ประเด็นหลักที่ต้องคำนึงถึง ต้องพัฒนา ต้องมุ่งเน้น ประเด็นยุทธศาสตร์นี้สามารถทำได้ โดยการนำพันธกิจแต่ละข้อมาพิจารณาว่าในพันธกิจแต่ละข้อนั้น หน่วยงานต้องการดำเนินการไปในประเด็นใดเป็นพิเศษ และหลังจากได้ดำเนินการดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ต้องการให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด

โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เป็นการตอบสนองประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ภารกิจของหน่วยงาน (Function-Based) ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (People-Centered/Area-Based) และเป็นการพัฒนาองค์กร/งาน (Organizational Development)

กล่าวโดยสรุป การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เป็นการแบ่งสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การจัดทำแผนยุทธศาสตร์เป็นการตอบคำถามหลัก 3 ประการ คือ

- องค์กรจะก้าวไปทางไหน (Where are you going?)
- สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร (What is the environment?)
- องค์กรจะไปถึงจุดหมายได้อย่างไร (How do you get there?)

โดยมีกระบวนการจัดทำแผนคือ

1. การกำหนดภารกิจหลักขององค์กร (Mission Determination)
2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis)
3. การวิเคราะห์สภาพองค์กรภายใน (Organizational Analysis)
4. การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาวขององค์กร และ
5. การวิเคราะห์และจัดวางกลยุทธ์ขององค์กร

โดยทั่วไปการวางแผนยุทธศาสตร์ คือ การตัดสินใจเพื่ออนาคตขององค์กร โดยคำนึงถึงคำถามที่ต้องหาคำตอบ 3 ประการ แสดงในตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 การวางแผนยุทธศาสตร์

คำถาม	วิธีการ/เครื่องมือ	ผลลัพธ์
1. ปัจจุบันการดำเนินของหน่วยงานเป็นอย่างไร (Where are we now?)	วิเคราะห์ - สภาพแวดล้อมภายนอก - สภาพแวดล้อมภายใน - นโยบาย - ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย - ผู้รับบริการ	S = จุดแข็ง W = จุดอ่อน O = โอกาส T = อุปสรรค
2. ในอนาคตเราต้องการไปที่ใด (Where do we want to be?)	นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดทิศทางของหน่วยงาน	* วิสัยทัศน์ * พันธกิจ * วัตถุประสงค์ * เป้าหมาย
3. ทำอย่างไรจึงจะไปถึงจุดนั้น (How will we get there?)	โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ TOWS Matrix	* ประเด็นยุทธศาสตร์ * กลยุทธ์

ที่มา : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (2559)

4. ข้อมูลทั่วไปจังหวัดปทุมธานี

จากการรวบรวมข้อมูลสถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

4.1 สภาพภูมิประเทศของจังหวัดปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ตั้งอยู่ในภาคกลาง อยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง 2.30 เมตร เนื้อที่ประมาณ 1,528 ตารางกิโลเมตร หรือ 953,660 ไร่ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปทางทิศเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) เป็นระยะทางประมาณ 27.8 กิโลเมตร แบ่งเขตการปกครอง 7 อำเภอ 60 ตำบล 494 หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมสองฝั่งของลำน้ำเจ้าพระยา ซึ่งไหลผ่านใจกลางจังหวัด

แยกพื้นที่ออกเป็น 2 ฟัง คือ ฟังตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย อำเภอลาดหลุมแก้ว กับพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสามโคกกับฝั่งตะวันออกของจังหวัดหรือฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย พื้นที่อำเภอเมืองบางส่วน อำเภอชัยบุรี อำเภอลองหลวง อำเภอหนองเสือ อำเภอลำลูกกาและบางส่วนของอำเภอสามโคก โดยปกติระดับน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาในฤดูฝนจะเพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 50 เซนติเมตร ซึ่งทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมในบริเวณพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นบริเวณกว้าง และก่อให้เกิดปัญหาอุทกภัยในพื้นที่ฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับพื้นที่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น เนื่องจากประกอบด้วยคลองซอยเป็นคลองชลประทานจำนวนมาก ทำให้ปัญหาเกี่ยวกับอุทกภัยมีน้อยกว่า

4.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 953,660 ไร่ ตั้งอยู่ในเขตลุ่มน้ำเจ้าพระยา และบางประกง ประกอบด้วย พื้นที่เกษตรกรรม 362,507 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 38.01 ของพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นา ประมาณ 39.42 ของจังหวัด หรือคิดเป็นร้อยละ 75.47 ของพื้นที่เกษตรกรรม รองลงมาเป็นพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง คิดเป็นร้อยละ 30.12 (โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำระดับจังหวัด, 2561) และในจำนวนพื้นที่เกษตรกรรมมีพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน 57,815-1-29.95 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.01 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เกษตรกรถือครองที่ดินด้วยการเช่า 231,566 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.39 และของตนเอง 112,035 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32.61 แสดงในตารางที่ 2.4

ตารางที่ 2.4 พื้นที่การเกษตรจังหวัดปทุมธานี

อำเภอ	พื้นที่ทั้งอำเภอ (ไร่)	พื้นที่การเกษตร (ไร่)	พื้นที่เช่า (ไร่)	พื้นที่ตนเอง (ไร่)
1 เมืองปทุมธานี	75,094	21,356	15,215	6,141
2 คลองหลวง	186,970	43,778	31,520	12,258
3 ชัยบุรี	70,078	11,569	8,677	2,892
4 หนองเสือ	258,520	107,251	55,771	51,480
5 ลาดหลุมแก้ว	121,500	71,010	49,707	21,303
6 ลำลูกกา	186,069	65,312	58,781	6,531
7 สามโคก	59,354	23,325	11,895	11,429
รวม	953,660	343,601	231,566	112,035

ที่มา : สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี (2564, น. 1)

4.1.2 จำนวนพื้นที่และการถือครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน จำนวน 57-1-29.95 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.01 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด และมีที่ดินพระราชทานทั้งหมด 14,037-2-98 ไร่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหนองเสือ มีพื้นที่ 10,956-3-41 ไร่ ได้แก่ ตำบล บึงชำอ้อ บึงบอน บึงกาสาม และตำบลศาลาครุ และอำเภอคลองหลวง มีพื้นที่ 3,080-3-57 ไร่ ได้แก่ ตำบลคลองสาม คลองหก และตำบลคลองเจ็ด ดำเนินการจัดให้เกษตรกรเข้าทำประโยชน์ในที่ดินแล้ว จำนวน 1,019 ราย 1,296 แปลง เนื้อที่ 13,100 ไร่ (ข้อมูล ณ วันที่ 6 พฤษภาคม 2564) แสดงในตารางที่ 2.5 และ 2.6

ตารางที่ 2.5 จำนวนพื้นที่และการถือครองที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี

ประเภทที่ดิน	อำเภอ	จำนวน			เนื้อที่	
		ราย	แปลง	ไร่	งาน	วา
1 ที่ดินพระราชทาน	รวมทั้งจังหวัด	1,019	1,296	13,100	3	59.70
	คลองหลวง	236	295	2,850	0	99.40
	หนองเสือ	783	1,001	10,250	2	60.30
2 ที่บริจาค	รวม	7	12	106	1	38.00
	คลองหลวง	7	9	99	3	9.00
	หนองเสือ	0	1	0	2	0
	สามโคก	0	2	6	0	29.00
3 ที่ราชพัสดุ	รวม	488	551	3,276	3	89.90
	คลองหลวง	73	114	951	0	98.00
	หนองเสือ	415	437	2,325	2	91.90
4 ที่ ส.ป.ก.จัดซื้อ (กองทุนปฏิรูป ที่ดินเพื่อ เกษตรกรกรม)	รวม	3,337	4,702	39,915	0	45.75
	คลองหลวง	921	1,432	9,974	3	82.70
	ชัยบุรี	324	453	2,287	1	79.16
	หนองเสือ	2,081	2,806	27,505	1	97.89
	ลำลูกกา	11	11	149	0	86.00
รวม 4 ประเภท	5 อำเภอ	4,851	6,628	57,315	1	29.95

ที่มา : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี (2564, น. 4)

ตารางที่ 2.6 จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทานจังหวัดปทุมธานี แยกเป็นรายตำบล

ประเภทที่ดิน	อำเภอ	ตำบล	จำนวน			เนื้อที่	
			ราย	แปลง	ไร่	งาน	วา
1	ที่ดินพระราชทาน	รวมทั้งจังหวัด	1,019	1,296	13,100	3	59.70
	คลองหลวง	รวม	236	295	2,850	0	99.40
		คลองสาม	32	34	295	0	88.00
		คลองหก	87	94	1,243	0	63.40
		คลองเจ็ด	117	167	1,311	3	48.00
	หนองเสือ	รวม	783	1,001	10,250	2	60.30
		บึงชำอ้อ	287	383	3,847	2	89.00
		บึงบอน	63	78	603	0	6.30
		บึงกาสาม	326	430	4,293	3	68.00
		ศาลาครุ	107	110	1,505	3	97.00

ที่มา : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี (2564, น. 4)

4.2 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานตำบลบึงกาสาม ตำบลบึงกาสาม ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 53.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 32,500 ไร่ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตร ที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป ทรัพยากรธรรมชาติ ยังเป็นชนบทและเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่

4.2.1 ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูกด้านการเกษตร เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองชลประทานไหลผ่าน และมีคลองธรรมชาติในพื้นที่หลายแห่ง ผ่านจากทิศเหนือไปทิศใต้ เหมาะแก่การทำการเกษตรทุกหมู่บ้าน

4.2.2 ลักษณะภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศมีลักษณะร้อนชื้น อากาศเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ซึ่งมี 3 ฤดู ดังนี้

1) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ ไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนและแห้งแล้ง แต่บางครั้งอาจมีอากาศเย็น บางครั้งเกิดพายุฝนฟ้าคะนองและลมกระโชกแรงก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนทุกปี เรียกว่า พายุฤดูร้อน อากาศร้อน จะมีอุณหภูมิระหว่าง 35-39.9 องศาเซลเซียส ร้อนจัด มีอุณหภูมิประมาณ 40 องศาเซลเซียสขึ้นไป

2) ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ฝนตกมากในช่วงเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม แต่อาจเกิดช่วงฝนทิ้ง ซึ่งอาจนานประมาณ 1-2 สัปดาห์หรือบางปีอาจเกิดขึ้นรุนแรงและมีฝนน้อยนานนับเดือน ในเดือนกรกฎาคม แต่ในเขต อบต. ไม่เคยเกิดอุทกภัยรุนแรง มีฝนตกเฉลี่ยประมาณ 900 มิลลิเมตร

3) ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงกลางเดือนตุลาคมราว 1-2 สัปดาห์ เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูฝนเป็นฤดูหนาว อากาศแปรปรวนไม่แน่นอน อาจเริ่มมีอากาศเย็นหรืออาจยังมีฝนฟ้าคะนอง อากาศหนาวอุณหภูมิต่ำสุด ประมาณ 15 องศา

4.2.3 ลักษณะดิน ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ประมาณ 75% ดินลูกรังประมาณ 15% ลักษณะดินในพื้นที่เป็นดินเหนียวประมาณ 10%

4.2.4 แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร มีแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับอุปโภค-บริโภค มีลำคลองส่งน้ำ 3 สาย มีคลองแอน 2 สาย มีคลองซอยหลายแห่งทุกหมู่บ้าน แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีระบบประปาหมู่บ้าน 19 แห่ง (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี, 2564)

5. ระบบทำการเกษตรที่สำคัญ

ระบบเกษตร หมายถึง ระบบนิเวศของไร่นา ณ ช่วงเวลาหนึ่ง ที่ประกอบด้วย ปัจจัยด้านต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยด้านกายภาพ (ดิน น้ำ อากาศ แสงแดด) ชีวภาพ (พืช สัตว์ จุลินทรีย์ ฯลฯ) เศรษฐกิจ-สังคม (ราคาพืชผล ต้นทุนการผลิต ความมั่นคงทางอาหาร สุขภาพ ฯลฯ) ทั้งที่เกิดจากมนุษย์ได้กระทำขึ้นและที่มีเกิดขึ้นอยู่แล้วในธรรมชาติ มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (ชนวนรัตน์วราหะ, 2556)

5.1 ระบบเกษตรเชิงเดี่ยว เน้นการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ชนิดเดียวและจำนวนมาก ๆ ในพื้นที่ที่จำกัด ซึ่งระบบการผลิตดังกล่าวนี้เป็นการฝืนหลักความเป็นไปของธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นสาเหตุของการระบาดของโรคและศัตรูพืชอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยง ฉะนั้น เพื่อให้รอดพ้นจากผลผลิตถูกทำลายด้วยโรคและศัตรูพืช มนุษย์จึงต้องใช้ปัจจัยในการควบคุมโรคและศัตรูพืช ได้แก่ สารปฏิชีวนะ สารเคมีกำจัดโรคและศัตรูพืช โดยที่สารดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่จะเป็นพิษต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการใช้สารพิษดังกล่าว ผลผลิตการเกษตรก็จะเกิดปัญหาพิษตกค้างในผลผลิตที่นำไปเป็นอาหารของมนุษย์และสัตว์เลี้ยง

5.2 เกษตรกรรมทางเลือก ตั้งแต่ประเทศไทยได้เริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การทำการเกษตรของประเทศไทยได้ถูกปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ โดยเน้นเป้าหมายไปเชิงธุรกิจหรือการค้า มีการสนับสนุนให้ปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยว

เป็นหลัก มีการนำเอาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรใหม่ๆ เข้ามาใช้แทนแรงงานคนและแรงงานสัตว์ รวมถึงมีการนำเข้าปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช เข้ามาใช้ทำการเกษตรกันอย่างแพร่หลาย โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ เพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น ให้ผลผลิตมีคุณภาพที่ดีขึ้น สามารถตอบสนองกับความต้องการของตลาดที่มีอยู่ และเพิ่มการส่งออกไปยังต่างประเทศ ทำให้ประเทศมีรายได้เงินตราต่างประเทศจากการส่งออกสินค้าเกษตรไปยังประเทศต่าง ๆ (สัจจา บรรจงศิริ และคณะ, 2557)

การพัฒนาการเกษตรที่ดำเนินการไปอย่างรวดเร็ว ภายใต้ระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้จากการเร่งใช้พื้นที่เพาะปลูก ทำให้มีการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาอย่างมากมาย เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาแผ่นดินถล่ม ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาการเสื่อมโทรมของความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน ปัญหาสารเคมีเกษตรตกค้างในผลผลิตและสิ่งแวดล้อม เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศ รวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกรและผู้บริโภค เป็นต้น ดังนั้น จึงทำให้การพัฒนาการเกษตรเริ่มเปลี่ยนไป คือ เกิดแนวคิดในการพัฒนาระบบการเกษตรไปในแนวทางใหม่ ที่มีการปรับปรุงแบบการผลิตให้สอดคล้องและฟื้นฟูระบบนิเวศ ใช้ปัจจัยการผลิตต่ำ หลีกเลี่ยงหรือเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตร ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม คือ “เกษตรกรรมทางเลือก”

เกษตรกรรมทางเลือก หมายถึง ระบบการเกษตรที่มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลกับสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแต่ละภูมิภาค มีการผลิตที่หลากหลาย พึ่งพาตนเองได้ สามารถลดความเสี่ยงภัยทางธรรมชาติ ภัยทางเศรษฐกิจ และลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก สร้างผลผลิตอาหารที่มีความปลอดภัย และเพียงพอต่อการยังชีพ มี 5 รูปแบบ ประกอบด้วย

5.2.1 เกษตรผสมผสาน เน้นระบบการผลิตที่หลากหลายของกิจกรรมอย่างน้อย 2 กิจกรรมขึ้นไป เช่น การปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ หรือการปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์และประมง เพื่อเกื้อกูลกันของปัจจัยการผลิตและทรัพยากรในฟาร์มที่สามารถหาได้โดยไม่ต้องใช้เงินในการลงทุน ช่วยลดต้นทุนและสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งความสำเร็จของระบบเกษตรผสมผสานจะขึ้นอยู่กับ การวางรูปแบบ และการดำเนินการในแต่ละกิจกรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการใช้ทรัพยากร ปัจจัยการผลิต ที่ดิน เงินทุน และแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ (วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และคณะ, 2554)

5.2.2 เกษตรทฤษฎีใหม่ เน้นการจัดการทรัพยากร ที่ดินและน้ำในไร่นาขนาดเล็ก เพื่อเกษตรกรได้ใช้ที่ดินในการทำเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการผลิตทางการเกษตรนั้น ควรเป็นไปเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารและเลี้ยงตัวเองได้ภายในครัวเรือนก่อน แล้วจึงเพิ่ม

ความมั่นคงทางด้านรายได้จากกิจกรรมอื่น ๆ ตามมา เป็นระบบการเกษตรที่มีการพัฒนาต่อยอดมาจากเกษตรผสมผสาน (วิระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และคณะ, 2554) โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นรูปแบบการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ขนาดเล็ก (10-20 ไร่)
- 2) ยึดหลักการทำเกษตรเพื่อเลี้ยงตนเองได้แบบค่อยเป็นค่อยไป
- 3) มีการดำเนินการกิจกรรมทางการเกษตรหลายอย่างในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพสร้างสมดุลในระบบนิเวศและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน

- 4) ในทฤษฎีการแบ่งพื้นที่การเกษตรออกเป็น ส่วน ๆ คือ
  - (1) พัฒนาแหล่งน้ำในไร่นาเพื่อการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง ร้อยละ 30
  - (2) ปลูกข้าวโดยใช้น้ำฝน เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ให้พอเพียง ตลอดปีร้อยละ 30
  - (3) เพาะปลูกพืชไร่ พืชสวน และพืชสมุนไพรร้อยละ 30
  - (4) ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น ๆ ร้อยละ 10

5.2.3 วนเกษตร เน้นการผลิตทางการเกษตรที่ถือเอาความสมดุลกับระบบนิเวศในพื้นที่ป่าไม้เป็นหลัก เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผสมผสานระหว่าง กิจกรรมด้านการป่าไม้ การเกษตร และการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ใด ๆ ในเวลาเดียวกัน หรือสลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป เพื่อให้ได้ผลผลิตโดยรวมอย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอ จำแนกการได้มาของพื้นที่ป่าไม้ในแปลงเกษตรเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) ป่าธรรมชาติ เป็นแปลงวนเกษตรที่ป่าภายในแปลงเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยมีพืชพรรณชนิดต่าง ๆ เจริญเติบโตเองตามธรรมชาติจนพัฒนากลายเป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเจ้าของที่ดินมีการทำการเกษตรเพิ่มเติมร่วมในพื้นที่ภายหลัง 2) ป่าปลูกใหม่ เป็นแปลงวนเกษตรที่เจ้าของที่ดินได้ปลูกไม้ยืนต้น ไม้ประจำถิ่น หรือพืชสมุนไพรขึ้นภายในแปลงเกษตรภายหลัง ร่วมกับกิจกรรมทำการเกษตรอื่น ๆ (ณัฐพล ขานหมัด และคณะ, 2560)

5.2.4 เกษตรอินทรีย์ เน้นการป้องกันและหลีกเลี่ยงการปนเปื้อนของสารเคมีและมลพิษสารอันตรายจากภายนอก หลีกเลี่ยงการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและพืชนอกฤดู ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินด้วยอินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยพืชสดอย่างต่อเนื่อง และมีการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เลือกใช้พันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และมีความต้านทานต่อโรคและแมลง

5.2.5 เกษตรกรรมชาติ เน้นการฟื้นฟูความสมดุลของระบบนิเวศและลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอก ทำให้การทำเกษตรในไร่นาต้องเกื้อกูลกับระบบธรรมชาติเท่านั้น ส่งผลให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนในการผลิต มีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเสถียรภาพมากขึ้นภายใต้ระบบนิเวศที่สมดุลในไร่นา

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแนวทางการบริหารจัดการที่ดิน ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

อาทิตยา พงษ์พรหม และ วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ (2557) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน น้ำ และป่าไม้ในประเทศไทย พบว่า การแข่งขันทรัพยากรที่เริ่มขาดแคลนและเข้าสู่วิกฤติ ท่ามกลางกระแสการพัฒนาหลักของประเทศที่ยังเน้นการพึ่งพิงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่งคั่ง

จงจิตร ปั่นแก้ว (2552) ได้ทำการศึกษา การใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินที่ได้รับการจัดสรรจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกิน ได้แก่ สภาพดินเป็นดินปนก้อนหิน บางส่วนไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ พื้นที่อยู่ไกลแหล่งน้ำ น้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในที่ดินได้ตลอด และเงินทุนไม่เพียงพอต้องกู้เงิน

อุไร ธนานนท์ (2548) ได้ทำการศึกษากระบวนการจัดที่ดินพระราชทาน ปี 2547 พบว่าการจัดที่ดินของ ส.ป.ก. ในพื้นที่พระราชทานแต่ละจังหวัด โดยการจัดให้เกษตรกรเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรได้เท่านั้น ไม่ให้เช่าซื้อ นอกจากทำให้เกิดการกระจายสิทธิการถือครองและการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างเต็มศักยภาพแล้ว การเช่ายังเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถรักษาการเป็นพื้นที่เกษตรกรรมไว้ได้

ดารณี ชนะชนม์ (2557) ได้ทำการศึกษา การติดตามประเมินผลการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการนำแนวคิดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2555 พบว่า สาเหตุจากสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม และต้องการสลับกันทำประโยชน์ที่ดินกับพื้นที่อื่นที่ไม่ได้อยู่ครอบครัวยุคเดียวกัน ส่วนการไม่ใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งแปลงมีสาเหตุมาจากอายุมาก/ขาดแรงงาน/เสียชีวิต และรองลงมาคือ ต้องการเปลี่ยนอาชีพ/ชำระหนี้

สุชีรา กุลวัฒนสุวรรณ (2552) ได้ทำการศึกษาการประเมินผลทางเศรษฐศาสตร์ เพื่อปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินพระราชทานเพื่อการเกษตร อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า เกษตรกรควรระวังในเรื่องการวางแผนการผลิต โดยต้องกระทำภายใต้กรอบของความรู้และคุณธรรมที่ดีประจำใจตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ความมีเหตุผล พอดี พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง จะทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

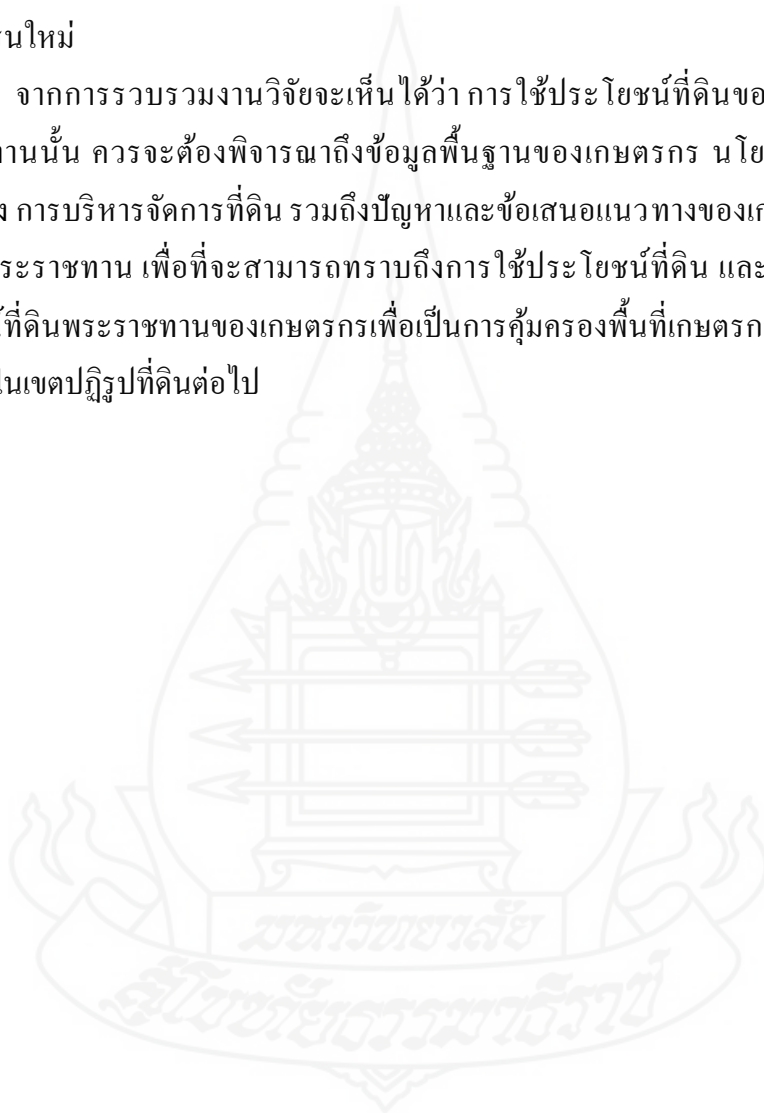
ศักดิ์ศิริ ฐปวงค์ และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืนนั้น ตัวเกษตรกรจะต้องมีการพัฒนาตนเอง ทั้งเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม ผสมเข้ากับประสบการณ์ที่ผ่านมา ทั้งของตนเองและของสมาชิกในเครือข่ายมาปรับใช้กับไร่นาของตนเองได้อย่างเหมาะสม ปรับแนวคิดในการใช้ชีวิตของเกษตรกร ให้รู้จักอยู่อย่างพอเพียง รู้จักประหยัด อดออม ซื่อสัตย์ต่ออาชีพเกษตรกร มีการวางแผนการประกอบอาชีพ และทำอย่างจริงจัง หมั่นเรียนรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง เหล่านี้ล้วนนำไปสู่การใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืนและสามารถนำไปสู่ความมั่นคงในการถือครองที่ดินและมีชีวิตที่ดีขึ้นของเกษตรกร

พิทักษ์พงศ์ ป้อมปราณี และนิตยา จันกา (2562) กล่าวไว้ว่า ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน คือระบบการบริหารทรัพยากรเพื่อทำการผลิตทางการเกษตรที่ตอบสนองต่อความจำเป็น และความต้องการของมนุษย์ ขณะเดียวกันก็ธำรงรักษาและฟื้นฟูคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ปัจจุบันสถานการณ์ของระบบการผลิตทางการเกษตรและอาหารของประเทศได้พัฒนามาถึงระยะเวลาที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้น มีปัจจัยหลากหลายที่ส่งผลกระทบต่อการผลิต การกระจาย และการบริโภคอาหาร ในอนาคตความต้องการอาหารของประเทศ และของพลเมืองโลกจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ฐานการผลิตที่สำคัญคือ ทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพอยู่ในสถานะที่ขาดแคลนและเสื่อมโทรม ระบบ เกษตรกรรมยั่งยืนสู่อาหารเพื่อสุขภาวะของคนในชุมชนจำเป็นต้องมีความมั่นคงและยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันที่ปรับตัวต่อความผันแปร และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ มีอาหารที่ปลอดภัยและเพียงพอสำหรับการบริโภค

วราดวง สมณศักดิ์ และคณะ (2564) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่ตามศาสตร์พระราชา กล่าวไว้ว่า การสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อทดแทนเกษตรกรที่สูงอายุ อาจต้องเผชิญกับความท้าทายในด้านทัศนคติของคนรุ่นใหม่หลายประการ โดยบุตรหลานเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาสูงขึ้นมักไม่สนใจที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากขาดแรงจูงใจและมีความกังวลในเรื่องความไม่มั่นคงของรายได้ อีกทั้งเห็นว่างานในภาคการเกษตรไม่มีสวัสดิการรองรับ นอกจากนี้ทัศนคติของคนรุ่นใหม่ พบว่า การที่คนรุ่นใหม่หรือแม้แต่บุตรหลานเกษตรกร

ไม่มีความสนใจในอาชีพเกษตรกรรม เนื่องจาก (1) ไม่มีความภาคภูมิใจในอาชีพ (2) มีรายได้น้อย (3) ไม่มีความมั่นคงในสิทธิถือครองที่ดินหรือไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง (4) ขาดโครงสร้างพื้นฐานที่ดีในพื้นที่ชนบท (5) ขาดการสนับสนุนนโยบาย หรือโครงการจากภาครัฐ (6) โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยไม่มีหลักสูตรที่ครอบคลุมถึงเรื่องที่ดินและการปฏิรูปเกษตรกรรม และ (7) ขาดการรวมตัวอย่างเข้มแข็งของเกษตรกรรุ่นใหม่ จึงทำให้ไม่เกิดการสร้างต้นแบบที่จะเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนรุ่นใหม่

จากการรวบรวมงานวิจัยจะเห็นได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ในที่ดินพระราชทานนั้น ควรจะต้องพิจารณาถึงข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการที่ดิน รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนวทางของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน เพื่อที่จะสามารถทราบถึงการใช้อย่างประโยชน์ที่ดิน และแนวทางในการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกรเพื่อเป็นการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมไว้ให้กับทายาทเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบล บึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโรยามาเน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน เครื่องมือการศึกษาวิจัย ในครั้งนี้ ใช้แบบบันทึกข้อมูลทฤษฎี แบบสอบถาม และแบบบันทึกการประชุมกลุ่ม การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการเรียนรู้ และการพัฒนาที่ดินพระราชทานให้มีศักยภาพและยั่งยืน ตามแนวทางที่เหมาะสมๆ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1 ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกร ที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 326 ราย

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Samples) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโรยามาเน (วัลลภ รัฐรัตนานนท์, 2562) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ดังนี้

$$\text{จากสูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

N คือ ขนาดของประชากร

n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

e คือ ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้

$$\text{แทนค่า } n = \frac{326}{1 + 326 (0.05)^2}$$

$$n = 179.6$$

$$n = 180$$

ดังนั้น ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5 เปอร์เซ็นต์ จึงได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 180 ราย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ 3 จำนวน 20 ราย

หมู่ที่ 4 จำนวน 30 ราย

หมู่ที่ 8 จำนวน 50 ราย และ

หมู่ที่ 9 จำนวน 80 ราย

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ศึกษาสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ศึกษาสภาพปัญหา และข้อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาค่าการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมถึงศึกษาแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทาน เพื่อออกแบบกรอบงานวิจัย กำหนดขอบเขตในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) กำหนดขอบเขตและเนื้อหา แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกข้อมูล ให้ความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม และแบบบันทึกข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) นำแบบสอบถามที่ได้มาทำการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่น Cronbach Alpha คือ 0.80 ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขแล้วตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ไปทำการทดลองสอบถามกับกลุ่มเกษตรกรที่มีคุณสมบัติและลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 30 ราย จากนั้นนำแบบสอบถามมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

5) เก็บรวบรวมข้อมูล ที่นำแบบสอบถามดำเนินการลงพื้นที่ภาคสนาม สอบถามเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

6) ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม และกำหนดรหัสแบบสอบถาม เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการบันทึกข้อมูลในโปรแกรมสำเร็จรูป

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามเกษตรกรผู้ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพภูมิสังคมของเกษตรกรผู้ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทางสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ ดังนี้

1) สภาพสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกแรงงาน จำนวนบุตร การนับถือศาสนา สถานภาพ ระยะเวลาการถือครอง การตั้งถิ่นฐาน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม การเป็นผู้นำในชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน

2) สภาพเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การถือครองที่ดิน เงินทุน รายได้ รายจ่าย เงินออม โรงเรือน เครื่องมือ เครื่องจักร เป็นต้น

ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วย ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น ใช้เต็มแปลง ไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดิน และใช้บางส่วน เป็นต้น การใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น เพื่อเกษตรกรรม เพื่อที่อยู่อาศัย อื่น ๆ ระบบการผลิตพืช เช่น เจริญเดี่ยว เกษตรกรรมทางเลือก ประกอบด้วย เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรธรรมชาติ เป็นต้น

ตอนที่ 3 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วย ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรผู้ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 180 ราย ซึ่งระยะเวลาในการสอบถามอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2564 ถึง มีนาคม 2565

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าพิสัย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.4.2 เกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็น การกำหนดคะแนนระดับความคิดเห็นของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ใช้ทำตามแบบระดับ 5 ระดับ ได้แก่

- 1 หมายถึงน้อยที่สุด
- 2 หมายถึงน้อย
- 3 หมายถึงปานกลาง
- 4 หมายถึงมาก และ
- 5 หมายถึงมากที่สุด

การแปลความหมายใช้วิธีนำค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับ เกณฑ์การประเมิน (เต็มศักดิ์ สุขวิบูลย์, 2552) ดังนี้

- ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึงมีความสัมพันธ์ มากที่สุด
- ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึงมีความสัมพันธ์ มาก
- ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึงมีความสัมพันธ์ ปานกลาง
- ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึงมีความสัมพันธ์ น้อย
- ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึงมีความสัมพันธ์ น้อยที่สุด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่ม เลือกกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 ราย ประกอบด้วย ปฏิรูปที่ดินจังหวัด จำนวน 1 ราย เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 ราย ได้แก่ กลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน กลุ่มกฎหมาย กลุ่มงานช่างและแผนที่ และเจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาสาม จำนวน 1 ราย ผู้ปกครองท้องที่ จำนวน 2 ราย และตัวแทนเกษตรกร จำนวน 7 ราย รวมทั้งหมด จำนวน 15 ราย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- 1) นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อมากำหนดหัวข้อในการประชุมกลุ่ม
- 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ศึกษาสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ศึกษาสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน รวมถึงศึกษาแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานเพื่อออกแบบกรอบงานวิจัย กำหนดขอบเขตในการสร้างแบบบันทึกการประชุมกลุ่มให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) กำหนดขอบเขตและเนื้อหาแบบบันทึกข้อมูลให้มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 4) ดำเนินการสร้างแบบบันทึกข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 5) นำแบบบันทึกการประชุมกลุ่มที่เสนออาจารย์ที่ปรึกษา และปรับปรุงแก้ไข ให้สมบูรณ์
- 6) ดำเนินการนัดหมายเพื่อประชุมกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัญหาและข้อเสนอแนะทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน และแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

2.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อเก็บข้อมูลสภาพภูมิศาสตร์ และแบบบันทึกการประชุมกลุ่ม ประกอบด้วยข้อมูล แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทาน เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคการใช้ประโยชน์ เพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนาที่ดินพระราชทาน

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เก็บข้อมูลสภาพภูมิศาสตร์ โดยใช้

แบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาสาม รายงานผลการดำเนินงานที่ดินพระราชทาน รายงานการประชุมของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ข้อมูลสารสนเทศ เอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการประชุมกลุ่มจากปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน กลุ่มกฎหมาย กลุ่มงานช่างและแผนที่ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ปกครองท้องที่ ตัวแทนเกษตรกรในพื้นที่ จำนวน 15 ราย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2564 ถึง มีนาคม 2565

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) และการทำกลยุทธ์ (TOWS Matrix) และการนำกลยุทธ์มากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบล บึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ในการศึกษาครั้งนี้ มีรูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้คือ สถิติพรรณนา และเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือแบบบันทึกข้อมูลทุกขุมและแบบบันทึกการประชุมกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีตารางประกอบ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. สภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน

การศึกษาสภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 180 ราย ได้ผลการศึกษา ดังนี้

1.1 สภาพภูมิศาสตร์

การรวบรวมข้อมูลทุกขุมจากองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาสาม โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทุกขุม พบว่า ตำบลบึงกาสาม ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน นอกจากนี้ประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างทั่วไป ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกด้านการเกษตร เพราะมีคลองชลประทานไหลผ่าน และมีคลองธรรมชาติในพื้นที่หลายแห่งเหมาะแก่การทำเกษตรทุกหมู่บ้าน ลักษณะอากาศแบบร้อนชื้น อากาศเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ซึ่งมี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ดินลูกรังและเป็นดินเหนียว สภาพการจราจรในเขตพื้นที่ เป็นเส้นทางจราจรที่ยังไม่หนาแน่นการเดินทางสะดวก มีไฟฟ้าใช้ทั่วครัวเรือน และกิจการประปาบาดาลสามารถให้บริการได้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน และมีน้ำใช้ตลอดทั้งปี

1.2. ผู้มาให้ข้อมูล

การศึกษาผู้มาให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้มาให้ข้อมูล ความสัมพันธ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
ปรากฏดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ผู้มาให้ข้อมูล

n=180		
ผู้มาให้ข้อมูล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ผู้มาให้ข้อมูล		
เจ้าของที่ดิน	141	78.3
มาแทน	39	21.7
ความสัมพันธ์		
บุตร	15	8.3
สามี/ภรรยา	14	7.8
พ่อแม่	2	1.1
พี่น้อง	4	2.2
อื่นๆ	4	2.2

จากตารางที่ 4.1 ผู้มาให้ข้อมูล พบว่า เกษตรกรร้อยละ 78.30 ผู้ที่มาให้ข้อมูล
เป็นเจ้าของที่ดิน และมีเพียงร้อยละ 21.07 ผู้มาให้ข้อมูลแทนเจ้าของที่ดิน โดยผู้มาให้ข้อมูลแทน
ร้อยละ 8.30 และร้อยละ 7.80 เป็นบุตร และสามีหรือภรรยา ตามลำดับ

1.3 สภาพสังคม

จากการศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ได้รับการจัดที่ดิน
พระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา
การนับถือศาสนา สถานภาพ จำนวนบุตร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน
ระยะเวลาการถือครองที่ดิน การตั้งถิ่นฐานของครอบครัว การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร
การดำรงตำแหน่งทางสังคม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 สภาพสังคมของเกษตรกร

			n=180
สภาพทางสังคมของเกษตรกร		จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ			
ชาย		79	43.9
หญิง		101	56.1
2. อายุ			
≤ 45 ปี		12	6.7
46 – 55 ปี		43	23.9
56 – 65 ปี		63	35.0
≥ 66 ปี		62	34.4
ค่าต่ำสุด = 34 ปี ค่าสูงสุด = 89 ปี			
ค่าเฉลี่ย = 61.35 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 11.293			
3. ระดับการศึกษา			
ไม่ได้เรียนหนังสือ		10	5.6
ประถมศึกษา		142	78.9
มัธยมศึกษาตอนต้น		22	12.2
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.		4	2.2
อนุปริญญา/ปวส.		1	0.6
ปริญญาตรี		1	0.6
4. การนับถือศาสนา			
พุทธ		179	99.4
อิสลาม		1	0.6
5. สถานภาพ			
โสด		25	13.9
สมรส		135	75.0
หม้าย		18	10.0
หย่า		1	0.6

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n=180		
สภาพทางสังคมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. สถานภาพ (ต่อ)		
แยกกันอยู่	1	0.6
6. จำนวนบุตร		
1 – 2 คน	88	48.9
3 – 4 คน	54	30.0
≥ 5 คนขึ้นไป	11	6.1
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 7 คน		
ค่าเฉลี่ย = 2.14 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.387		
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1 – 3 คน	57	31.7
4 – 5 คน	95	52.8
≥ 6 คน	28	15.6
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 10 คน		
ค่าเฉลี่ย = 4.44 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.850		
8. แรงงานในครัวเรือน		
1 – 2 คน	113	62.8
3 – 4 คน	56	31.1
≥ 5 คน	11	6.1
ค่าต่ำสุด = 1 คน ค่าสูงสุด = 8 คน		
ค่าเฉลี่ย = 2.49 คน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.170		
9. ระยะเวลาการถือครองที่ดินพระราชทาน		
≤ 10 ปี	24	13.3
10 – 19 ปี	6	3.3
20 – 29 ปี	31	17.2
30 – 39 ปี	33	18.3
≥ 40 ปี	86	47.8

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n=180		
สภาพทางสังคมของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9. ระยะเวลาการถือครองที่ดินพระราชทาน (ต่อ)		
ค่าต่ำสุด = 1 ปี ค่าสูงสุด = 46 ปี		
ค่าเฉลี่ย = 31.13 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 13.193		
10. การตั้งถิ่นฐานของครอบครัว		
10.1 เกิดที่นี่	173	96.1
10.2 ย้ายถิ่นฐาน	7	3.9
10.2.1 หาที่ทำกิน	1	0.6
10.2.2 ย้ายตามคู่สมรส	4	2.2
10.2.3 ย้ายตามพ่อแม่	2	1.1
11. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร		
11.1 ไม่เป็นสมาชิก	78	43.3
11.2 เป็นสมาชิก	102	56.7
11.2.1 ออมทรัพย์	3	1.7
11.2.2 สหกรณ์	40	22.2
11.2.3 วิสาหกิจ	11	6.1
11.2.4 ชกส.	94	52.2
12. การดำรงตำแหน่งทางสังคม		
12.1 ไม่เป็น	164	91.1
12.2 เป็น	16	8.9
12.2.1 ผู้ใหญ่บ้าน	1	0.6
12.2.2 ผู้ช่วย / สารวัตร	3	1.7
12.2.3 อสม.	11	6.1
12.2.4 อื่น ๆ	3	1.7

จากตารางที่ 4.2 สภาพทางสังคมของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า

- 1.3.1 เพศเกษตรกร ร้อยละ 43.9 เป็นเพศชาย และร้อยละ 56.1 เป็นเพศหญิง
- 1.3.2 อายุ เกษตรกร ร้อยละ 35.0 มีอายุระหว่าง 56-65 ปี มีจำนวนมากที่สุด รองลงมา ร้อยละ 34.4 มีอายุ มากกว่า 66 ปี ร้อยละ 23.9 มีอายุระหว่าง 46-55 ปี และร้อยละ 6.7 มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 45 ปี โดยเกษตรกรมีอายุน้อยที่สุด 34 ปี สูงสุด 89 ปี อายุเฉลี่ยอยู่ที่ 61.35 ปี
- 1.3.3 ระดับการศึกษา เกษตรกรร้อยละ 78.9 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 12.2 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมีเพียงร้อยละ 5.6 ไม่ได้เรียนหนังสือ
- 1.3.4 ศาสนา เกษตรกร ร้อยละ 99.4 นับถือศาสนาพุทธ มีเพียง ร้อยละ 0.6 นับถือศาสนาอิสลาม
- 1.3.5 สถานภาพ เกษตรกร ร้อยละ 75.0 มีสถานภาพสมรส และมีเพียงร้อยละ 13.9 มีสถานภาพโสด
- 1.3.6 จำนวนบุตร เกษตรกร ร้อยละ 48.9 มีจำนวนบุตร 1-2 คน รองลงมา ร้อยละ 30.0 มีจำนวนบุตร 3-4 คน และร้อยละ 6.1 มีจำนวนบุตรมากกว่า 5 คน โดยบุตรน้อยที่สุด 1 คน สูงสุด 7 คน มีจำนวนบุตรเฉลี่ย 2 คน
- 1.3.7 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกร ร้อยละ 52.8 มีสมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน รองลงมา ร้อยละ 31.7 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน และร้อยละ 15.6 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 6 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุด 1 คน สูงสุด 10 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน
- 1.3.8 จำนวนแรงงานในครัวเรือน เกษตรกร ร้อยละ 62.8 มีจำนวนแรงงาน 1-2 คน รองลงมา ร้อยละ 31.1 มีจำนวนแรงงาน 3-4 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน
- 1.3.9 ระยะเวลาการถือครองที่ดินพระราชทาน เกษตรกร ร้อยละ 47.8 มีระยะเวลาการถือครองที่ดินพระราชทานมากกว่า 40 ปี รองลงมา ร้อยละ 18.3 มีระยะเวลาถือครองที่ดินพระราชทาน 30-39 ปี ร้อยละ 17.2 ถือครองที่ดินพระราชทาน 20-29 ปี และร้อยละ 3.3 ถือครองที่ดินพระราชทานน้อยที่สุด 10-19 ปี ถือครองที่ดินพระราชทานเฉลี่ย 31.13 ปี
- 1.3.10 การตั้งถิ่นฐานของครอบครัว เกษตรกร ร้อยละ 96.1 การตั้งถิ่นฐานของครอบครัวเกิดที่นี้ และมีเพียงร้อยละ 3.9 ครัวครัวมีการย้ายถิ่นฐาน สาเหตุที่ย้ายถิ่นฐาน ร้อยละ 2.2 ย้ายตามคู่สมรส และร้อยละ 1.1 ย้ายตามพ่อแม่

1.3.11 การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เกษตรกร ร้อยละ 56.7 เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร โดยร้อยละ 52.2 เป็นสมาชิกลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) รองลงมาร้อยละ 22.2 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน

1.3.12 ด้านการดำรงตำแหน่งทางสังคม เกษตรกรร้อยละ 91.1 ไม่มีการดำรงตำแหน่งทางสังคม มีเพียงร้อยละ 8.9 มีการดำรงตำแหน่งทางสังคม โดยร้อยละ 6.1 และ 0.6 เป็นการดำรงตำแหน่ง อสม. และตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตามลำดับ

ความสัมพันธ์ในชุมชน การศึกษาความสัมพันธ์ในชุมชนของเกษตรกรตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ความสัมพันธ์ในชุมชน

ความสัมพันธ์ ในชุมชน	ระดับความคิดเห็น (จำนวน/ร้อยละ)					ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	1	2	3	4	5		
ความสัมพันธ์ ในชุมชน	6 (3.3)	23 (12.8)	103 (57.2)	19 (10.6)	29 (16.1)	3.23	ปานกลาง

n=180

จากตารางที่ 4.3 ความสัมพันธ์ในชุมชนของเกษตรกร เกษตรกรมีความสัมพันธ์เฉลี่ยในระดับปานกลาง

1.4 สภาพเศรษฐกิจ

การศึกษาสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรในที่ดินพระราชทาน ได้แก่ การประกอบอาชีพปัจจุบัน อาชีพเสริม รายได้รวม รายได้ในภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายรวม รายจ่ายในภาคการเกษตร รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพ แหล่งเงินกู้ยืม การชำระหนี้ เงินออม แหล่งเงินออม โรงเรียน เครื่องจักร เครื่องมือ การถือครองที่ดิน เนื้อที่ถือครอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

n=180		
สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การประกอบอาชีพปัจจุบัน		
ทำนา	12	6.7
ทำสวน	169	93.9
ปศุสัตว์	1	0.6
ประมง	32	17.8
2. อาชีพเสริม		
2.1 ไม่มีอาชีพเสริม	67	37.2
2.2 มีอาชีพเสริม	113	62.8
2.2.1 รับจ้าง		
2.2.1.1 ในภาคการเกษตร	37	20.6
2.2.1.2 นอกภาคการเกษตร	8	4.4
2.2.2 ค้าขาย	49	27.2
2.2.3 พนักงาน/ลูกจ้าง	2	1.1
2.2.4 อื่น ๆ	37	20.6
3. รายได้รวม		
≤ 100,000 บาท	24	13.3
100,001-200,000 บาท	74	41.1
200,001-300,000 บาท	52	28.9
300,001-400,000 บาท	19	10.6
≥ 400,001 บาท	11	6.1
ค่าต่ำสุด = 62,000 บาท ค่าสูงสุด = 946,600 บาท		
ค่าเฉลี่ย = 214,103.33 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 141,828.46		
4. รายได้ในภาคการเกษตร		
≤ 100,000 บาท	40	22.2
100,001-200,000 บาท	73	40.6
200,001-300,000 บาท	49	27.2

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

		n=180	
สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
4. รายได้ในภาคการเกษตร (ต่อ)			
300,001-400,000 บาท	15	8.3	
≥ 400,001 บาท	3	1.7	
ค่าต่ำสุด = 20,000 บาท ค่าสูงสุด = 900,000 บาท			
ค่าเฉลี่ย = 184,940.59 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 103,696.67			
5. รายได้นอกการเกษตร			
≤ 20,000 บาท	100	55.6	
20,001 – 40,000 บาท	37	20.6	
40,001 – 60,000 บาท	19	10.6	
60,001 – 80,000 บาท	8	4.4	
≥ 80,001 บาท	16	8.9	
ค่าต่ำสุด = 7,200 บาท ค่าสูงสุด = 210,000 บาท			
ค่าเฉลี่ย = 28,455 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 37,688.69			
6. รายจ่ายรวม			
≤ 80,000 บาท	35	19.4	
80,001-120,000 บาท	51	28.3	
120,001-160,000 บาท	41	22.8	
160,001-200,000 บาท	25	13.9	
≥ 200,001 บาท	28	15.6	
ค่าต่ำสุด = 46,000 บาท ค่าสูงสุด = 562,000 บาท			
ค่าเฉลี่ย = 141,148.28 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 73,085.03			
7. รายจ่ายในภาคการเกษตร			
≤ 40,000 บาท	63	35.0	
40,001-60,000 บาท	41	22.8	
60,001-80,000 บาท	20	11.1	
80,001-100,000 บาท	22	12.2	

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

		n=180	
สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
7. รายจ่ายในภาคการเกษตร (ต่อ)			
$\geq 100,001$ บาท	34	18.9	
ค่าต่ำสุด = 5,000 บาท ค่าสูงสุด = 565,000 บาท			
ค่าเฉลี่ย = 72,880.50 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 67,225.04			
8. รายจ่ายนอกภาคการเกษตร			
$\leq 40,000$ บาท	18	10.0	
40,001-60,000 บาท	67	37.2	
60,001-80,000 บาท	30	16.7	
80,001-100,000 บาท	42	23.3	
$\geq 100,001$ บาท	23	12.8	
ค่าต่ำสุด = 14,400 บาท ค่าสูงสุด = 250,000 บาท			
ค่าเฉลี่ย = 72,872.22 บาท ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 28,948.33			
9. เงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพ			
9.1 เงินทุนตนเอง	180	100	
9.2 เงินกู้	58	32.2	
9.2.1 ในระบบ	56	31.1	
9.2.2 นอก ระบบ	2	1.1	
10. แหล่งเงินกู้			
สปก.	6	3.3	
ธกส.	45	25.0	
ธนาคารพาณิชย์	1	0.6	
สหกรณ์	7	3.9	
อื่น ๆ	4	2.2	
11. การชำระหนี้			
ตรงต่อเวลา	38	21.1	
ชำระได้บางครั้ง	20	11.1	

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

		n=180	
	สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
12.	เงินออม		
	ไม่มีเงินออม	120	66.7
	มีเงินออม	60	33.3
13.	แหล่งเงินออม		
	ธนาคารพาณิชย์	47	26.1
	รทส.	15	8.3
	ประกันชีวิต	4	2.2
	อื่นๆ	2	1.1
14.	โรงเรือน		
	ไม่มี	173	96.1
	มี	7	3.9
15.	เครื่องจักร		
	ไม่มี	153	85.0
	มี	27	15.0
16.	เครื่องมือ		
	ไม่มี	0	0
	มี	180	100
17.	การถือครองที่ดิน		
	1 แปลง	136	75.6
	2 แปลง	43	23.9
	3 แปลง	1	0.6
18.	เนื้อที่ถือครอง		
	≤ 10 ไร่	21	11.7
	11 – 20 ไร่	31	17.2
	21 – 30 ไร่	58	32.0
	31 – 40 ไร่	6	3.30

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
n=180		
18. เนื้อที่ถือครอง (ต่อ)		
≥ 41 ไร่	64	35.60
ค่าต่ำสุด = 2 ไร่ ค่าสูงสุด = 28 ไร่		
ค่าเฉลี่ย = 14.99 ไร่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 7.647		

จากตารางที่ 4.4 สภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า

1.4.1 การประกอบอาชีพปัจจุบัน เกษตรกร ร้อยละ 93.9 ประกอบอาชีพทำสวน รองลงมา ร้อยละ 17.8 ประกอบอาชีพทำประมง และ ร้อยละ 6.7 ทำนา และเกษตรกร ร้อยละ 0.60 ประกอบอาชีพทำปศุสัตว์

1.4.2 การประกอบอาชีพเสริม เกษตรกร ร้อยละ 62.8 มีการประกอบอาชีพเสริม เมื่อจำแนกตามประเภทของอาชีพเสริม เกษตรกร ร้อยละ 27.2 ค้าขาย

1.4.3 รายได้รวมเกษตรกร ร้อยละ 41.1 มีรายได้รวมอยู่ในช่วง 100,001 - 200,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 28.9 มีรายได้รวมอยู่ในช่วง 200,001 บาท - 300,000 บาท และ ร้อยละ 13.3 มีรายได้ต่ำกว่า 100,000 บาท เกษตรกรมีรายได้รวมต่อครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 214,103.33 บาท

1.4.4 รายได้ในภาคการเกษตร เกษตรกร ร้อยละ 40.6 มีรายได้ในช่วง 100,001 บาท - 200,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 27.2 มีรายได้ในช่วง 200,001 บาท - 300,000 บาท มีรายได้ในภาคการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 184,940.56 บาท

1.4.5 รายได้นอกภาคการเกษตร เกษตรกร ร้อยละ 55.6 มีรายได้น้อยกว่า 20,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 20.6 มีรายได้ในช่วง 20,001 บาท - 40,000 บาท มีรายได้นอกภาคการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 28,455 บาท

1.4.6 รายจ่ายรวมในครอบครัวของเกษตรกร เกษตรกร ร้อยละ 28.3 มีรายจ่ายรวมอยู่ในช่วง 80,001 บาท - 120,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 22.80 มีรายจ่ายรวมอยู่ในช่วง 120,001 บาท - 160,000 บาท และ ร้อยละ 13.9 มีรายจ่ายรวมอยู่ในช่วง 160,001 บาท - 200,000 บาท มีรายจ่ายรวมต่อครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 141,148.28 บาท

1.4.7 รายจ่ายในภาคการเกษตร เกษตรกร ร้อยละ 35.0 มีรายจ่ายน้อยกว่า 40,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 22.8 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 40,001 บาท - 60,000 บาท มีรายจ่ายในภาคการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 72,880.50 บาท

1.4.8 รายจ่ายนอกภาคการเกษตร เกษตรกร ร้อยละ 37.2 มีรายจ่ายอยู่ในช่วง 40,001 บาท - 60,000 บาท รองลงมา ร้อยละ 23.3 มีรายจ่ายในช่วง 80,001 บาท - 100,000 บาท มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรต่อครัวเรือนเกษตรกรเฉลี่ย 72,872.22 บาท

1.4.9 เงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เกษตรกร ร้อยละ 100 มีการใช้เงินทุนของตนเองในการประกอบอาชีพ และ ร้อยละ 32.2 มีการกู้เงินมาใช้ในการประกอบอาชีพ

1.4.10 แหล่งเงินกู้ เกษตรกร ร้อยละ 31.1 กู้เงินในระบบ มีเพียงร้อยละ 1.1 กู้เงินนอกระบบ โดยร้อยละ 25.0 แหล่งเงินกู้ที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างใช้บริการ คือ กู้จาก ธกส.

1.4.11 ความสามารถในการชำระหนี้ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง เกษตรกร ร้อยละ 21.1 สามารถชำระได้ตรงเวลา และมีเพียงร้อยละ 11.1 ชำระหนี้ได้บางครั้ง

1.4.12 เงินออม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 66.7 ไม่มีเงินออม ร้อยละ 33.3 มีเงินออม

1.4.13 แหล่งเงินออม ร้อยละ 26.1 ออมเงินกับธนาคารพาณิชย์ และร้อยละ 8.3 ออมเงินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

1.4.14 โรงเรือนใช้ในการประกอบอาชีพ เกษตรกร ร้อยละ 3.9 มีโรงเรือนที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

1.4.15 เครื่องจักรใช้ในการประกอบอาชีพ เกษตรกร ร้อยละ 15.0 มีเครื่องจักรใช้ในการประกอบอาชีพ

1.4.16 เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เกษตรกรร้อยละ 100 มีเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

1.4.17 การถือครองที่ดิน เกษตรกร ร้อยละ 75.6 มีการถือครองที่ดิน จำนวน 1 แปลง ร้อยละ 23.9 ถือครองที่ดิน จำนวน 2 แปลง และร้อยละ 0.6 ถือครองที่ดิน 3 แปลง

1.4.18 เนื้อที่ถือครองที่ดิน เกษตรกรร้อยละ 35.6 มีเนื้อที่ถือครองที่ดิน มากกว่า 41 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 32.0 มีเนื้อที่ถือครองที่ดิน 21-30 ไร่ ร้อยละ 17.2 มีเนื้อที่ถือครองที่ดิน 11-20 ไร่ มีการถือครองที่ดินพระราชทานเฉลี่ย 14.99 ไร่

2. การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

2.1 การศึกษาข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 180 ราย ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน สรุปลสาเหตุไม่ใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยตนเอง การมีที่อยู่อาศัยในแปลงที่ดิน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ดินของเกษตรกร

n=180		
การใช้ประโยชน์ที่ดินที่ดินของเกษตรกร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน		
ใช้ด้วยตนเองเต็มแปลง	170	94.40
ใช้ด้วยตนเองบางส่วน	8	4.40
ไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดิน	2	1.10
2. สรุปลสาเหตุไม่ใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยตนเอง		
ให้ญาติ คนอื่นประโยชน์	9	5.00
ปล่อยว่าง	1	0.60
สูงอายุ	7	3.90
อื่นๆ	2	1.10
3. ที่อยู่อาศัย		
ไม่มีที่อยู่อาศัย	10	5.60
มีที่อยู่อาศัย	170	94.40
4. ประเภทที่อยู่อาศัย		
บ้านพัก	170	94.40
ร้านค้า	5	2.80
ร้านซ่อมรถ	1	0.60
อื่นๆ	3	1.70

จากตารางที่ 4.5 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกรตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า

2.1.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน เกษตรกร ร้อยละ 94.4 มีการใช้ประโยชน์ด้วยตนเองเต็มแปลง และ ร้อยละ 1.1 ไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดิน

2.1.2 สรุปลสาเหตุไม่ได้ใช้ที่ดินด้วยตนเอง เกษตรกร ร้อยละ 5.0 ให้ญาติหรือคนอื่นทำประโยชน์แทน รองลงมา ร้อยละ 3.9 เกษตรกรสูงอายุ

2.1.3 การมีที่อยู่อาศัยในแปลงที่ดินพระราชทาน เกษตรกร ร้อยละ 94.4 มีที่อยู่อาศัยอยู่ในแปลงที่ดินพระราชทาน และมีเพียงร้อยละ 5.6 ไม่มีที่อยู่อาศัยในแปลงที่ดินพระราชทาน

2.2 การศึกษาประเภทการทำประโยชน์ในที่ดินพระราชทาน ได้แก่ ระบบการผลิตพืชในแปลงที่ดิน การทำประโยชน์ในที่ดิน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ประเภทการทำประโยชน์ในแปลงที่ดิน

n=180		
ประเภทการทำประโยชน์ในแปลงที่ดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ระบบการผลิตพืช		
1.1 เจริญเดี่ยว	57	31.70
1.2 เกษตรทางเลือก	123	68.30
1.2.1 เกษตรผสมผสาน	122	67.80
1.2.2 เกษตรอินทรีย์	1	0.60
2. การใช้ประโยชน์ที่ดิน		
2.1 ด้านพืช	179	99.40
2.1.1 ทำนา	12	6.67
2.1.2 ปลูกมันน้ำมัน	19	10.56
2.1.3 กล้วยน้ำหว่า	38	21.11
2.1.4 พืชผัก	33	18.33
2.1.5 กล้วยหอม	31	17.22
2.1.6 ตะไคร้	73	40.56
2.1.7 ข้าวโพด	21	11.67
2.1.8 มะพร้าว	7	3.89

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n=180		
ประเภทการทำประโยชน์ในแปลงที่ดิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. การใช้ประโยชน์ที่ดิน (ต่อ)		
2.1.9 ฝรั่ง	20	11.11
2.1.10 อื่นๆ	21	11.67
2.2 ด้านปศุสัตว์	1	0.60
2.3 ด้านประมง	32	17.80

จากตารางที่ 4.6 ประเภทการทำประโยชน์ในแปลงที่ดินของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า

2.2.1 ระบบการผลิตพืชในที่ดินพระราชทาน เกษตรกร ร้อยละ 68.30 มีการทำการเกษตรแบบทางเลือก โดยเกษตรกร ร้อยละ 67.8 มีรูปแบบทำการเกษตรแบบเกษตรผสมผสาน และมีเพียงร้อยละ 0.6 ทำเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์

2.2.2 การทำประโยชน์ที่ดิน เกษตรกร ร้อยละ 99.4 ทำประโยชน์ในที่ดินด้านพืช โดยร้อยละ 40.5 ปลูกตะไคร้ รองลงมาร้อยละ 21.1 ปลูกกล้วยน้ำหว่า ร้อยละ 18.3 ปลูกพืชผัก ร้อยละ 17.2 ปลูกกล้วยหอม และ ร้อยละ 6.0 ทำนา เกษตรกร ร้อยละ 17.8 มีการทำประมง และมีเพียงร้อยละ 0.6 เลี้ยงปศุสัตว์

3. สภาพปัญหา และข้อเสนอแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

3.1 ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การศึกษาระดับความคิดเห็นของเกษตรกรในที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 180 ราย เกี่ยวกับปัญหาที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ปรากฏดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน	ระดับความคิดเห็นของปัญหา (จำนวน/ร้อยละ)					ความหมาย
	1	2	3	4	5	
1. ด้านการขยายตัวของเมือง	166 (92.2)	6 (3.3)	4 (2.2)	1 (0.6)	3 (1.7)	น้อยที่สุด
2. ด้านราคาผลผลิต	61 (33.9)	21 (11.7)	25 (13.9)	13 (7.2)	60 (33.3)	ปานกลาง
3. ด้านทายาทเกษตรกร	165 (91.7)	7 (3.9)	3 (1.7)	1 (0.6)	4 (2.2)	น้อยที่สุด
4. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	156 (86.7)	15 (8.3)	8 (4.4)	0	1 (0.6)	น้อยที่สุด
5. ด้านความเหมาะสมของดิน	112 (62.2)	25 (13.9)	29 (16.1)	7 (3.9)	7 (3.9)	น้อยที่สุด
6. ด้านสูงอายุ	146 (81.1)	15 (8.3)	11 (6.1)	6 (3.3)	2 (1.1)	น้อยที่สุด
7. ด้านการย้ายถิ่นฐาน	177 (98.3)	0	2 (1.1)	1 (0.6)	0	น้อยที่สุด
8. ด้านต้องการเพิ่มพื้นที่	164 (91.1)	3 (1.7)	2 (1.1)	3 (1.7)	8 (4.4)	น้อยที่สุด
9. ด้านอื่นๆ	0	0	0	2 (1.1)	5 (2.8)	น้อยที่สุด

จากตารางที่ 4.7 ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองแสง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ด้านการขยายตัวของเมือง ด้านราคาผลผลิต ด้านทายาทเกษตรกร ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านความเหมาะสมของดิน ด้านเกษตรกรสูงอายุ ด้านการย้ายถิ่นฐาน ด้านต้องการเพิ่มพื้นที่ และด้านอื่นๆ เกษตรกร มีความคิดเห็นเฉลี่ย 1.16, 2.94, 1.18, 1.19, 1.73, 1.35, 1.04, 1.27 และ 0.73 ตามลำดับ

3.2 ข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน

การสอบถามเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 180 ราย พบว่า มีข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

- 3.2.1 ให้มีการจัดทำแนวเขตที่ดินให้ชัดเจน
- 3.2.2 ให้ช่วยเหลือเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ
- 3.2.3 ปรับลดราคาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรให้ราคาต่ำ
- 3.2.4 ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร ค่าจ้างแรงงานสูง มีแรงงานต่างด้าวพื้นที่พื้นที่
- 3.2.5 ให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์
- 3.2.6 จัดหาที่ดินทำกินเพิ่ม เนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวหลายคน
- 3.2.7 ให้ความรู้เรื่องโรคระบาดในพืช และแนวทางการช่วยเหลือ
- 3.2.8 ให้ความรู้เรื่องมาตรฐานสินค้าเกษตร
- 3.2.9 ให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรผสมผสาน

4. แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

4.1 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จากการประชุมกลุ่มเกษตรกร จำนวน 15 คน การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน จากสภาพแวดล้อมภายในและพบโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบต่างๆ ที่มีต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

จุดแข็ง (Strength)

S₁ พื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อม ทรัพยากรดินอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม สามารถปลูกพืชได้หลายชนิด

S₂ พื้นที่ที่มีคลองชลประทานไหลผ่านชุมชนทั่วทุกพื้นที่

S₃ ที่ตั้งอยู่ใกล้เมือง ไม่มีโรงงานขนาดใหญ่ในพื้นที่

S₄ ชุมชนมีแผนพัฒนาชุมชน 5 ปี

S₅ มีการรวมกลุ่ม มีการทำบัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุนอาชีพ มีการแปรรูปผลผลิต

ทางการเกษตร

S₆ เกษตรกรมีการวิเคราะห์และวางแผนการผลิตพืชตามความต้องการของตลาด

S₇ เกษตรกรรุ่นใหม่ให้ความสนใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม

S₈ มีเครือข่ายอินเทอร์เน็ตครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชน

S₉ มีรถบรรทุกของตนเองไว้ใช้ในการขนส่ง และบางครั้งพ่อค้าคนกลางเป็นผู้ขนส่งให้มารับซื้อในชุมชน จึงสามารถลดต้นทุนในด้านการขนส่ง

จุดอ่อน (Weakness)

W₁ เกษตรกรมีอายุมาก

W₂ แรงงานจ้างภาคการเกษตรในชุมชนราคาแพง บางงานอาจจะไม่คุ้มกับค่าแรง

W₃ เกษตรกรขาดการพัฒนาด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร

W₄ ผลผลิตลดลง

โอกาส (Opportunity)

O₁ พื้นที่ตั้งอยู่เขตปริมณฑลทำให้เป็นพื้นที่ที่ดึงดูดในการลงทุน การคมนาคมสะดวก

O₂ มีหน่วยงานภาครัฐร่วมสนับสนุนมากมายอย่างต่อเนื่อง

O₃ มีหน่วยงานมาสนับสนุนโครงการต่างๆ ในพื้นที่ เช่น ส.ป.ก. เกษตรอำเภอ พัฒนาที่ดิน สหกรณ์ เป็นต้น

O₄ การคมนาคมสะดวก

O₅ มีแหล่งเงินทุนต่างๆ ให้การสนับสนุนในพื้นที่ เช่น ธกส. สหกรณ์ฯ ส.ป.ก. เป็นต้น

O₆ มีการกำหนดกฎระเบียบเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน

O₇ มีเทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัย

O₈ สามารถรับรู้ข่าวสารเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้

O₉ มีแหล่งรองรับผลผลิตจำนวนมากในประเทศ

O₁₀ จัดตั้งเครือข่ายของเกษตรกร

อุปสรรค (Threat)

T₁ การแพร่ระบาดของศัตรูพืช

T₂ ไม่สามารถได้รับกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้

T₃ สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม

T₄ ราคาปุ๋ยหรือสารเคมี และอุปกรณ์ทางการเกษตรราคาสูง

T₅ ราคาผลผลิตต่ำลงหรือมีความผันผวนส่งผลให้มีรายได้ไม่แน่นอน

T₆ แหล่งเงินทุนมีจำกัด

4.2 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จากการประชุมกลุ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 ราย เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ ปรากฏดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 วิเคราะห์ SWOT ของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทานเพื่อกำหนดกลยุทธ์

ภายนอก	ภายใน	จุดแข็ง : S	จุดอ่อน : W
โอกาส : O	SO		WO
O ₁ พื้นที่ตั้งอยู่เขตปริมณฑล	S ₁ S ₂ S ₃ O ₁ O ₄ =การมีความพร้อมด้านการผลิตและการตลาดทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตสูงและมีตลาดรองรับที่แน่นอน		W ₁ W ₂ O ₇ O ₈ =ภาครัฐเป็นหน่วยประสานกับภาคเอกชนในเรื่องการวางแผนการตลาด
O ₂ มีหน่วยงานภาครัฐร่วมสนับสนุนมากมายอย่างต่อเนื่อง	S ₄ S ₅ S ₆ O ₂ =นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการขับเคลื่อนแผนการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย		และสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกรในการนำมาพัฒนาสินค้าเกษตร
O ₃ มีหน่วยงานมาสนับสนุนโครงการต่างๆ ในพื้นที่	S ₇ O ₅ =เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตรได้อย่างยั่งยืน		W ₃ W ₄ O ₂ O ₃ =นำเทคโนโลยีมาใช้ทางการเกษตรเพื่อ
O ₄ การคมนาคมสะดวก	S ₈ O ₇ O ₈ =ประชาสัมพันธ์ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดและการรับรู้ให้มากขึ้น		แก้ปัญหาผู้สูงอายุและขาดแคลนแรงงาน
O ₅ มีแหล่งเงินทุนต่างๆ มาให้การสนับสนุนในพื้นที่			
O ₆ มีการกำหนดกฎระเบียบเพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน			
O ₇ มีเทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัย			
O ₈ สามารถรับรู้ข่าวสารเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้			
O ₉ มีแหล่งรองรับผลผลิตจำนวนมากในประเทศ			
O ₁₀ จัดตั้งเครือข่ายของเกษตรกร			
อุปสรรค : T	ST		WT
T ₁ การแพร่ระบาดของโรคและภัยพิบัติทางการเกษตร	S ₉ T ₁ T ₃ =ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถรับมือกับปัญหาภัยพิบัติทางการเกษตรได้		W ₁ T ₆ =การนำเทคโนโลยีมาแก้ปัญหาเกษตรกรสูงอายุและการขาดแคลนแรงงาน
T ₂ ไม่สามารถเป็นกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้	S ₈ T ₄ T ₅ =การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องภาวะราคาผลผลิต จัดทำแผนการผลิตโดยใช้ตลาดนำการผลิตเพื่อลดต้นทุน เพิ่มรายได้		ภาคการเกษตร สร้างความเป็นอัตตะถลักษณ์ของท้องถิ่นและส่งเสริมการสร้าง
T ₃ สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดภัยธรรมชาติ	S ₃ T ₅ =การแก้ไขปัญหาผลผลิตตกต่ำด้วยภาครัฐให้การส่งเสริมอบรมให้ความรู้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรกรม		เครื่องข่ายเกษตรกรในพื้นที่
T ₄ ราคาปุ๋ยหรือสารเคมี และอุปกรณ์ทางการเกษตรราคาสูง			
T ₅ ราคาผลผลิตตกต่ำหรือมีความผันผวนส่งผลให้มีรายได้ไม่แน่นอน			
T ₆ แหล่งเงินทุนมีจำกัด			

จากตารางที่ 4.8 วิเคราะห์ SWOT ของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยมีแนวทางในการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ดังนี้

4.2.1 ด้านส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ด้านแผนงานงบประมาณ

4.2.2 ด้านการส่งเสริม สนับสนุน และเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าเกษตร

4.2.3 ด้านการเพิ่มช่องทางตลาดออนไลน์

4.2.4 ด้านการติดตามและประเมินผล

4.2.5 ด้านการสร้างและพัฒนาคนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตรมี

4.2.6 ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการเกษตร

4.2.7 ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้

4.3 ผลการกำหนดกลยุทธ์ เพื่อนำมากำหนดแนวทางการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ปรากฏดังตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

กลยุทธ์	แนวทาง
กลยุทธ์ที่ 1 ด้านส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ด้านแผนงานงบประมาณ	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำแผนบูรณาการความร่วมมือระดับพื้นที่ในการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืนให้ต่อเนื่อง 2. ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร 3. สนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกร 4. สนับสนุนการทำบันทึกความร่วมมือ (MOU) ในการรับซื้อผลผลิตของเกษตรกร 5. ส่งเสริมและสนับสนุนการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการประกอบอาชีพ

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

กลยุทธ์	แนวทาง
กลยุทธ์ที่ 2	<p>ด้านการส่งเสริม สนับสนุนและ เชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรทั้ง ผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าเกษตร</p> <p>1. เน้นการขับเคลื่อนด้วยการสร้างเครือข่าย เกษตรกรในพื้นที่</p>
กลยุทธ์ที่ 3	<p>ด้านการเพิ่มช่องทางตลาด</p> <p>1. สนับสนุนการสร้างช่องทางการตลาด ให้กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่</p> <p>2. ส่งเสริมการยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตร ให้ได้มาตรฐาน</p>
กลยุทธ์ที่ 4	<p>ด้านการติดตามและประเมินผล</p> <p>1. ติดตามและประเมินผลการทำการเกษตร ของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง</p> <p>2. ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการโซ่อุปทาน สินค้าเกษตรของเกษตรกร</p>
กลยุทธ์ที่ 5	<p>ด้านการสร้างและพัฒนาคนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร</p> <p>1. สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคการเกษตร</p>
กลยุทธ์ที่ 6	<p>ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ด้านเทคโนโลยีการเกษตร</p> <p>1. ส่งเสริมสนับสนุนการนำเทคโนโลยี ที่เหมาะสมเข้าสู่ภาคการเกษตร</p>
กลยุทธ์ที่ 7	<p>ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้</p> <p>1. ให้ความรู้เรื่องภัยพิบัติทางการเกษตร</p> <p>2. ให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์</p> <p>3. ให้ความรู้เกษตรกรในการเป็นผู้ประกอบการ</p> <p>4. ให้ความรู้ด้านคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้ มาตรฐาน</p> <p>5. ให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรมยั่งยืน</p>

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกรตำบล บึงกาสาม อำเภอนองเสื่อ จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 ราย และจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 ราย จึงสามารถสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน
- 1.1.2 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
- 1.1.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
- 1.1.4 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1.2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(1) ประชากร (Population) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสื่อ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 326 ราย

(2) กลุ่มตัวอย่าง (Samples) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโรยามานะ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 180 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละหมู่บ้าน

2) *เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย* การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามเกษตรกรผู้ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสภาพภูมิสังคมของเกษตรกรผู้ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทางสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจ ดังนี้

(1) สภาพสังคม ประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกแรงงาน จำนวนบุตร การนับถือศาสนา สถานภาพ ระยะเวลาการถือครองการตั้งถิ่นฐาน การเป็นสมาชิกของกลุ่ม การเป็นผู้นำในชุมชน ความสัมพันธ์ในชุมชน

(2) สภาพเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การถือครองที่ดิน เงินทุน รายได้ รายจ่าย เงินออม โรงเรือน เครื่องมือ เครื่องจักร เป็นต้น

ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วย ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น ใช้เต็มแปลง ไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดิน และใช้บางส่วน เป็นต้น การใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น เพื่อเกษตรกรรม เพื่อที่อยู่อาศัย อื่น ๆ ระบุ ระบบการผลิตพืช เช่น เชิงเดี่ยว เกษตรกรรมทางเลือก ประกอบด้วย เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ วนเกษตร เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรธรรมชาติ เป็นต้น

ตอนที่ 3 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วย ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ เป็นคำถามแบบปลายเปิด

3) *การเก็บรวบรวมข้อมูล* ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรผู้ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 180 ราย ซึ่งระยะเวลาในการสอบถามอยู่ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2564 ถึง มีนาคม 2565

4) *การวิเคราะห์ข้อมูล* สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เก็บข้อมูล นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าพิสัย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) *กลุ่มผู้ให้ข้อมูล* เก็บข้อมูลโดยการประชุมกลุ่ม เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 ราย ประกอบด้วย ปฏิรูปที่ดินจังหวัด จำนวน 1 ราย เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด

ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 4 ราย ได้แก่ กลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน กลุ่มกฎหมาย กลุ่มงานช่าง และแผนที่ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาสาม จำนวน 1 ราย ผู้ปกครองท้องที่ จำนวน 2 ราย และตัวแทนเกษตรกร จำนวน 7 ราย รวมทั้งหมด จำนวน 15 ราย

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อเก็บข้อมูลสภาพภูมิศาสตร์ และแบบบันทึกข้อมูลการประชุมกลุ่ม ประกอบด้วยข้อมูล แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทาน เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคการใช้ประโยชน์ เพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ และแนวทางการพัฒนาที่ดินพระราชทาน

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อเก็บข้อมูลสภาพภูมิศาสตร์ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลบึงกาสาม รายงานผลการดำเนินงานที่ดินพระราชทาน รายงานการประชุมของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ข้อมูลสารสนเทศ วารสาร บทความทางวิชาการ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง

(2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร และแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทาน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกการประชุมกลุ่มจากปฏิรูปที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มยุทธศาสตร์และการปฏิรูปที่ดิน กลุ่มกฎหมาย กลุ่มงานช่างและแผนที่ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการ องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ปกครองท้องที่ และตัวแทนเกษตรกรในพื้นที่ จำนวน 15 ราย ในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2564 ถึง มีนาคม 2565

4) การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) และการทำกลยุทธ์ (TOWS Matrix) และการนำกลยุทธ์มากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพภูมิสังคมของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน

1) สภาพภูมิศาสตร์ พบว่า ตำบลบึงกาสาม ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน นอกจากนี้ประกอบอาชีพ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การเพาะปลูก เพราะมีคลองชลประทานไหลผ่าน และมีคลองธรรมชาติในพื้นที่หลายแห่ง ลักษณะอากาศแบบร้อนชื้น อากาศเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาล ลักษณะดินโดยทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย ดินลูกรังและดินเหนียว การเดินทางสะดวก มีประปาบาดาลสามารถให้บริการได้ตลอดทั้งปี

2) *สภาพสังคม* พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรในที่ดินพระราชทานส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.10 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 61.35 ปี เกษตรกรจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.4 นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพ ร้อยละ 75.0 สมรสแล้ว มีบุตรเฉลี่ย 2.14 คน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.44 คน และมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.49 คน ระยะเวลาการถือครองที่ดินพระราชทานเฉลี่ยเท่ากับ 31.13 ปี เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทานส่วนใหญ่ร้อยละ 96.1 เป็นคนในพื้นที่ การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ โดยร้อยละ 52.2 เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) และร้อยละ 22.2 เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน เกษตรกรที่ถือครองที่ดินพระราชทานส่วนใหญ่ร้อยละ 91.1 ไม่มีการดำรงตำแหน่งทางสังคม และเกษตรกรในชุมชนมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง

3) *สภาพเศรษฐกิจ* พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในภาคการเกษตร และประกอบอาชีพเสริม เกษตรกรมีรายได้รวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนเกษตรกร 214,103.33 บาท มีรายจ่ายรวมเฉลี่ยต่อครัวเรือนเกษตรกร 141,148.28 บาท เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้เงินทุนตัวเอง ในการประกอบอาชีพ มีเพียงบางรายกู้เงิน โดยเกษตรกรที่กู้เงินส่วนใหญ่สามารถชำระได้ตรงเวลา และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการเงินออม เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ และเกษตรกรในที่ดินพระราชทาน มีเนื้อที่การถือครองเฉลี่ย 14.99 ไร่

1.3.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

1) *ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน* พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ด้วยตนเอง มีเพียงบางส่วนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยมีสาเหตุให้ญาติหรือคนอื่นทำประโยชน์แทน เกษตรกรสูงอายุ โดยเกษตรกรที่ส่วนใหญ่ จะมีที่อยู่อาศัยอยู่ในแปลงที่ดิน

2) *ระบบการผลิตพืชในแปลงที่ดินพระราชทาน* พบว่า เกษตรกรในที่ดินพระราชทานส่วนใหญ่ทำการเกษตรทางเลือก โดยมีรูปแบบการทำเกษตรแบบเกษตรผสมผสาน โดยพืชที่เกษตรกรปลูกมากที่สุด ได้แก่ ตะไคร้ กลัวย่น้ำหว่า พืชผัก กลัวยหอม และทำนา ตามลำดับ

1.3.3 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

ของเกษตรกร

1) *ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน* พบว่า ปัญหาด้านการขยายตัวของเมือง ด้านทายาทเกษตรกร ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านความเหมาะสมของดิน ด้านเกษตรกรสูงอายุ ด้านการย้ายถิ่นฐาน ด้านความต้องการเพิ่มพื้นที่ทำกิน และ ด้านอื่น ๆ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานในระดับน้อยที่สุด และด้านราคาผลผลิต มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับปานกลาง

2) ข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

- (1) ให้มีการจัดทำแนวเขตที่ดินให้ชัดเจน
- (2) ใช้ช่วยเหลือเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ
- (3) ปรับลดราคาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรให้ราคาต่ำ
- (4) ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร เนื่องจากค่าจ้างแรงงานสูง มีแรงงานต่างด้าวในพื้นที่
- (5) ให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์
- (6) จัดหาที่ดินทำกินเพิ่ม เนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวหลายคน
- (7) ให้ความรู้เรื่องโรคระบาดในพืชและแนวทางการช่วยเหลือ
- (8) ให้ความรู้เรื่องมาตรฐานสินค้าเกษตร
- (9) ให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรผสมผสาน

1.3.4 แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

จากการศึกษาครั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความประสงค์ต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เต็มศักยภาพและคุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางในการพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ด้านส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ด้านแผนงานงบประมาณ มีแนวทาง ประกอบด้วย

(1) จัดทำแผนบูรณาการความร่วมมือระดับพื้นที่ในการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสานให้ต่อเนื่องและยั่งยืน

(2) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร

(3) สนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกร

(4) มีการทำบันทึกความร่วมมือ (MOU) ในการรับซื้อผลผลิตของเกษตรกร

(5) ส่งเสริมกิจกรรมน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการประกอบอาชีพ

กลยุทธ์ที่ 2 ด้านการส่งเสริม สนับสนุน และเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกร ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคสินค้าเกษตร มีแนวทาง ประกอบด้วย

(1) เน้นการขับเคลื่อนด้วยการสร้างเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่

(2) สนับสนุนการสร้างช่องทางตลาดให้กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 3 ด้านการเพิ่มช่องทางตลาดออนไลน์ มีแนวทาง ประกอบด้วย

- (1) สนับสนุนการสร้างช่องทางการตลาดให้กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่
  - (2) ส่งเสริมการยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน
- กลยุทธ์ที่ 4* ด้านการติดตามและประเมินผล มีแนวทาง ประกอบด้วย
- (1) ติดตามและประเมินผลการทำงานเกษตรของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง
  - (2) ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการโซ่อุปทานสินค้าเกษตรของเกษตรกร
- กลยุทธ์ที่ 5* ด้านการสร้างและพัฒนาคนรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร มีแนวทาง ประกอบด้วย สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคการเกษตร
- กลยุทธ์ที่ 6* ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการเกษตร มีแนวทาง ประกอบด้วย ส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้าสู่ภาคการเกษตร
- กลยุทธ์ที่ 7* ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ มีแนวทางประกอบด้วย
- (1) ให้ความรู้เรื่องภัยพิบัติทางการเกษตร
  - (2) ให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์
  - (3) ให้ความรู้เกษตรกรในการเป็นผู้ประกอบการ
  - (4) ให้ความรู้ด้านคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน
  - (5) ให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา เรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ตำบล บึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี มีประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายพอสรุปได้ดังนี้

2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยตนเอง ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ด้วยตนเอง ส่วนใหญ่ให้ญาติหรือคนอื่นทำประโยชน์แทน เกษตรกรส่วนใหญ่มีบ้านพักอาศัยในแปลงที่ดินพระราชทาน เกษตรกรทำการเกษตร มีการปลูกพืชหลายชนิด ได้แก่ ตะไคร้ กัญชงน้ำหวาน กัญชงหอม พืชผัก ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ *สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี (2564)* ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ การทำนา ทำไร่ ทำสวน เพราะลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองชลประทานไหลผ่าน และมีคลองธรรมชาติในพื้นที่หลายแห่งเหมาะแก่การทำเกษตร และเป็นไปตามเงื่อนไขของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หน้าที่ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเมื่อเกษตรกรที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน จะต้องเริ่มเข้าทำประโยชน์ในที่ดินนั้น และมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ประกอบด้วย

ทำประโยชน์ด้วยตนเองอย่างเต็มความสามารถ และไม่นำที่ดินนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนไปให้ผู้อื่นทำประโยชน์ เช่า หรือขาย ไม่เปลี่ยนแปลงสภาพที่ดิน จนเป็นเหตุให้ที่ดินนั้นเสื่อมสภาพความเหมาะสมแก่การประกอบกิจกรรม ไม่ขุดบ่อเพื่อเกษตรกรรมเกินร้อยละ 5 ของพื้นที่ และต้องไม่ปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ นอกจากการปลูกสร้างโรงเรือน ทุ่งฉาง ที่อยู่อาศัยหรือสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ที่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรของเกษตรกรนั้นตามสมควร เป็นต้น

2.2 สภาพปัญหา และข้อเสนอแนะทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน ด้านการขยายตัวของเมือง ด้านทายาทเกษตรกร ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านความเหมาะสมของดิน ด้านเกษตรกรสูงอายุ ด้านการย้ายถิ่นฐาน ด้านต้องการเพิ่มพื้นที่ และด้านอื่นๆ เกษตรกรให้ระดับความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด และด้านราคาผลผลิต เกษตรกรให้ระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดิน พ.ศ. 2518 ของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หน้าที่ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเมื่อได้รับการคัดเลือกให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน โดยสัญญาเช่าเรียบร้อยแล้ว เกษตรกรต้องทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเองเต็มความสามารถและไม่นำที่ดินนั้นทั้งหมด หรือบางส่วนไปให้ผู้อื่นทำประโยชน์ ถ้าเกษตรกรไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ปฏิรูปที่ดินจังหวัดจะมีหนังสือเตือนให้ปฏิบัติให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด ถ้าเกษตรกรยังคงฝ่าฝืนโดยไม่มีเหตุอันสมควร คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด (คปจ.) จะมีคำสั่งให้สิ้นสิทธิ และต้องออกจากที่ดิน รวมถึงอาจถูกดำเนินคดีอาญาด้วย

จากปัญหาดังกล่าว เกษตรกรได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยภาพรวมเกษตรกรมีข้อเสนอแนะ ให้มีการจัดทำแนวเขตที่ดินให้ชัดเจน ให้ช่วยเหลือเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ ปรับลดราคาปัจจัยการผลิตทางการเกษตรให้มีราคาต่ำ ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรเนื่องจากค่าจ้างแรงงานสูง มีแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ ให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากดินเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ จัดหาที่ดินทำกินเพิ่ม เนื่องจากมีสมาชิกในครอบครัวหลายคน ให้ความรู้เรื่องโรคระบาดในพืช และแนวทางการช่วยเหลือ ให้ความรู้เรื่องมาตรฐานสินค้าเกษตร และการทำเกษตรผสมผสาน สอดคล้องกับพระบรมราโชบายของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานไว้ ซึ่งมีใจความสำคัญว่า การแบ่งสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรให้เป็นไปตามเนื้อที่ที่เกษตรกรถือครองอยู่เดิมให้มากที่สุด อาจจะไปบ้างตามภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้นๆ การจัดตั้งชุมชนที่อยู่อาศัย ให้เป็นไปตามความต้องการของเกษตรกรและให้สอดคล้องกับสภาพเดิมของท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด และให้อยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนเพื่อความปลอดภัยและด้านการจัดสาธารณูปการ และมีพระราชประสงค์ให้ผู้เช่าที่ดินของทรัพย์สินพระมหากษัตริย์อยู่เดิมได้ทำกินในที่ดินนั้นต่อไป

ข้าวลูกข้าวหลาน ทรายที่ยังยึดถืออาชีพเกษตรกรรมอยู่แต่จะไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของ อูไร ธนานนท์ (2548) พบว่า การจัดที่ดินพระราชทานของ ส.ป.ก. ในพื้นที่พระราชทานแต่ละจังหวัด โดยการจัดให้เกษตรกรเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรได้เท่านั้น ไม่ใช่เช่าซื้อ นอกจากทำให้เกิดการกระจายสิทธิการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเต็มศักยภาพแล้ว การเช่ายังเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมไว้ได้ และเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพเกษตรกรรมนั้น เกิดจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและตลาดเป็นสำคัญ โดยภาครัฐต้องให้การสนับสนุนเงินทุนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ความต้องการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเพิ่มเติมในแปลงที่ดินพระราชทานมีสูง เมื่อมีการขยายครอบครัว เนื่องจากที่ดินมีราคาแพง และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมค่อยๆ ลดลง

แนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร แนวทางการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร มี 7 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านการส่งเสริมความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ด้านแผนงานและงบประมาณ โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1.1 จัดทำแผนบูรณาการความร่วมมือระดับพื้นที่ในการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้ต่อเนื่อง เพื่อแก้ปัญหาการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ในการพัฒนาการเกษตรต้องอาศัยความร่วมมือในหลายฝ่ายอย่างบูรณาการทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการประหยัดงบประมาณ ประหยัดเวลา ประหยัดบุคลากร และลดความซ้ำซ้อนในการทำงานขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ พิทักษ์พงศ์ ป้อมปราณี และนิธยา จันกา (2562) กล่าวไว้ว่า ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน คือ ระบบการบริหารทรัพยากรเพื่อทำการผลิตทางการเกษตรที่ตอบสนองต่อความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ ขณะเดียวกันก็ธำรงรักษาและฟื้นฟูคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ปัจจุบันสถานการณ์ของระบบการผลิตทางการเกษตรและอาหารของประเทศได้พัฒนามาถึงระยะเวลาที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้น มีความเป็นพลวัตในระบบที่มีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ มีปัจจัยหลากหลายที่ส่งผลกระทบต่อการผลิต การกระจาย และการบริโภคอาหาร ในอนาคตความต้องการอาหารของประเทศจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ฐานการผลิตที่สำคัญ คือ ทรัพยากรที่ดิน แหล่งน้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพอยู่ในสถานะที่ขาดแคลนและเสื่อมโทรม ระบบเกษตรกรรมยั่งยืนสู่อาหารเพื่อสุขภาพของคนในชุมชนจำเป็นต้องมีความมั่นคงและยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันที่ปรับตัวต่อความผันแปร และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ มีอาหารที่ปลอดภัยและเพียงพอสำหรับการบริโภค

1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางและการตลาด สนับสนุนแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้เกษตรกร เพื่อสร้างการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรวมให้เกษตรกร การบันทึกความร่วมมือในการรับซื้อผลผลิตของเกษตรกร เพื่อเป็นหลักประกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับราคาสินค้าเกษตรผันผวน ทำให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่ไม่แน่นอน เกษตรกรรายย่อยโดยทั่วไป จะมีปริมาณผลผลิตที่ไม่เพียงพอและไม่สม่ำเสมอ ทำให้ไม่เป็นที่สนใจของตลาด ผลผลิตมีคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ เลยต้องจำใจขายถูก ในสถานการณ์อย่างนี้การรวมกลุ่มจะช่วยลดความเสี่ยงทางการตลาด จะมีปริมาณผลผลิตที่มากพอและถ้ามีระบบจัดการผลิตที่สามารถควบคุมคุณภาพได้ มีอำนาจต่อรองมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลมูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ, 2564 “ต้องนึกถึงว่าทำงานร่วมกันนั้นต้องทำอะไรบ้าง มีคุณสมบัติอะไรบ้าง คุณสมบัติสำคัญก็คือ ความเอื้อเฟื้อให้แก่กัน ซึ่งเรียกกันว่าสามัคคี อีกอย่างหนึ่งก็คือ ใช้ความรู้ความสามารถนั้นมาเอื้อเฟื้อมาช่วยกัน ทำคนเดียวยาก แต่ถ้าร่วมกันทำ งานนั้นจะง่ายขึ้นและมีผลที่มั่นคงยิ่งขึ้น แต่ในการทำงานร่วมกัน ต้องมีคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญจะต้องมีความสุจริต...” พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นประจักษ์ชัดโดยชัดเจนว่า ทรงมุ่งมั่นที่จะยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตั้งแต่ปัจเจกบุคคล

1.3 ส่งเสริมและสนับสนุนการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการประกอบอาชีพ เพื่อให้เกษตรกรมีการทำการเกษตรที่หลากหลาย มีการใช้ที่ดินอย่างเต็มศักยภาพ ตามกำลังความสามารถของตนเองและครอบครัว ลดการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง โดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจใน กิจกรรมการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต เพื่อให้การประกอบอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมี การพัฒนาไปอย่างเป็นลำดับขั้นและมั่นคง

2. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนและเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค สินค้าเกษตร มีแนวทางการพัฒนา เน้นการขับเคลื่อนด้วยการสร้างเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อร่วมกันวางแผนกันผลิต วางแผนการจำหน่าย สร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรในพื้นที่ สร้างอำนาจการต่อรองของตลาดและลดความเสี่ยงที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เพื่อคนไทยทุกคน ในประเด็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

3. ด้านการเพิ่มช่องทางการตลาด มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

3.1 สนับสนุนการสร้างช่องทางการตลาดให้กลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ เป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรให้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง เพิ่มตลาดภายนอกเพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตและจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น และวางแผนการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดได้อย่างมีศักยภาพ สอดคล้องกับสุชาดา แสงดวงดี (2564) กล่าวไว้ว่า การประชาสัมพันธ์การตลาดเป็นเครื่องมือทำให้การตลาดประสบความสำเร็จ ช่วยเพิ่มลูกค้าใหม่

3.2 ส่งเสริมการยกระดับคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน ในสภาวะปัจจุบันคนทั่วไปให้ความสำคัญกับการทำการเกษตรที่ปลอดภัย โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางชีวภาพ สิ่งแวดล้อม ความสมดุลทางธรรมชาติ และการลดปริมาณการใช้สารพิษหรือวัตถุสังเคราะห์ การพัฒนาด้านมาตรฐานสินค้าเกษตรจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร ดึงดูดความสนใจและตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภคได้อย่างดี ซึ่งภาครัฐให้ความสำคัญเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ในการเสริมสร้างและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ ในการยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเข้าสู่ระบบมาตรฐาน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)

4. ด้านการติดตามประเมินผล มีแนวทางการพัฒนา ติดตามและประเมินผลการทำการเกษตรของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เป็นการติดตามการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน การประเมินผล เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินงานในภาพรวมว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ แผนการดำเนินงานมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการหรือไม่ อุปสรรคปัญหาในการดำเนินการมีอะไรบ้าง ผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นไปในเชิงบวก หรือเชิงลบ เพื่อนำมาสู่การปรับปรุงกระบวนการ ทำให้ภารกิจหลักในการจัดที่ดินบรรลุตามเป้าหมาย และเพื่อการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินตามเป้าหมายประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งนำไปสู่การป้องกันภาวะเสี่ยงต่อการสูญเสียที่ดินทำกินต่อไป สอดคล้องกับข้อมูล สุพรรณกรณ์ เรืองศรี และกิติพัฒน์ นนทปัทมะคุณย์, 2563 กล่าวว่า การประเมินความยั่งยืน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าเจ้าหน้าที่และผู้ได้รับผลประโยชน์ดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง ความจำเป็นจะต้องดำเนินการต่อหรือความต้องการต่อและการดำรงไว้ซึ่งบริหารหรือกิจกรรมในโครงการ เพื่อตรวจสอบการตั้งเป้าหมาย กำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ดิน จัดทำแผนการดำเนินกิจกรรม และช่วยวางแผนการใช้งบประมาณในการจัดทำโครงการอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านการสร้างและพัฒนาคอร์นรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร มีแนวทางการพัฒนา ประกอบด้วย สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ในภาคการเกษตร เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลน

ทรัพยากรที่ดินและแรงงานภาคการเกษตรที่กำลังเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการผลิตและการแข่งขันของภาคการเกษตรไทยและความมั่นคงทางด้านอาหาร ด้วยกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร หรือบุตรหลานเกษตรกร และบุคคลทั่วไป ที่สนใจประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ วราดวง สมณศักดิ์ และคณะ, 2564 จากการลดลงของจำนวนเกษตรกรอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารและเศรษฐกิจ รวมถึงเผชิญกับการถดถอยของวิถีเกษตรกรรมได้ในอนาคต ดังนั้นภาครัฐจึงตระหนักและให้ความสำคัญกับการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อสร้างภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม และพัฒนาเกษตรกรให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันและสามารถพึ่งพาตนเองได้

6. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการเกษตร มีแนวทางการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้าสู่ภาคการเกษตร เพื่อแก้ปัญหาเกษตรกรสูงอายุและขาดแรงงานภาคการเกษตร ปัจจุบันมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรทั้งในด้าน การเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศ ปัญหาความแห้งแล้ง รวมไปถึง ผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของ ประชากร โลกที่ส่งผลโดยตรงต่อความไม่เพียงกับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่จะเร่งดำเนินการให้เพิ่มมากขึ้น หรือผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุทั่วโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อในแง่ของแรงงานในภาคการเกษตรที่มีค่าเฉลี่ยอายุมากขึ้น และมีจำนวนแรงงานที่ลดน้อยลง

7. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ มีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

7.1 ให้ความรู้เรื่องภัยพิบัติทางการเกษตร ตลาดออนไลน์ การเป็นผู้ประกอบการคุณภาพสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน เป็นการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต และแนวความคิดให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer) มีความรอบรู้ในการผลิต การจำหน่าย สินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่การผลิตที่ได้มาตรฐาน ทำให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพผลผลิต เพิ่มช่องทางการตลาด การบริการที่ดี และมีเครือข่ายที่มั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

7.2 ให้ความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรมยั่งยืน การส่งเสริมอาชีพ ภาคการเกษตรของคนในชุมชน เช่น การปลูกชา กาแฟ การเลี้ยงสัตว์ ไข่ หมู หุยม ปลา ฯลฯ และการส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตร เช่น การส่งเสริมการทอผ้า แปรรูป ผลิตภัณฑ์อาหาร ฯลฯ การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยใช้ปราชญ์ของชุมชนเป็นวิทยากร ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจในองค์ความรู้ที่ได้รับสืบทอด และเป็นการเพิ่มคุณค่าและความหวังแทน

ในวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นอีกด้วย การพัฒนาของรูปแบบการเกษตรในแต่ละช่วงเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเกษตรแบบดั้งเดิม การเกษตรร่วมสมัย และการเกษตรแบบยั่งยืน จะแสดงให้เห็นว่า ในการทำกิจกรรมทางการเกษตรในช่วงต่าง ๆ นั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณภาพชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการพัฒนาชุมชน และด้านอื่น ๆ โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของเกษตรกร เพื่อเป็นการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมให้ยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ต่อเกษตรกร มีดังนี้

1) เน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาทายาทเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) เพื่อขับเคลื่อนการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมต่อไป

2) เกษตรกรในชุมชนต้องดำเนินงานบูรณาการความร่วมมือให้ครอบคลุมทุกด้านและจริงจัง รวมทั้งมีการกำหนดกฎข้อบังคับต่างๆ ของชุมชนให้เหมาะสม

3.1.2 ต่อสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มีดังนี้

1) เจ้าหน้าที่ควรมีแผนปฏิบัติงานประจำเดือน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2) หน่วยงานเข้าไปวางแผนโดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชนอย่างต่อเนื่องและเน้นการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรม

3) หน่วยงานเข้าไปจัดทำโครงการ/กิจกรรมในแต่ละแนวทางให้ความชัดเจนและเห็นผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น

3.1.3 ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

1) ควรมีการบูรณาการภารกิจและงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่ครอบคลุมทุกด้านตลอด โขงการผลิต ทั้งด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ควรกำหนดกิจกรรมสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในที่ดินพระราชทานให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเต็มศักยภาพและยั่งยืน

3.2.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจและการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในพื้นที่พระราชทาน เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการประกอบการส่งเสริมให้เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทานน้อมนำพระบรมราโชบายที่ทรงพระราชทานไว้ถือเป็นการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมไว้ต่อไป

3.2.3 ควรศึกษาสภาพปัญหาของพื้นที่อื่นๆ ให้หลายหลาย เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบในการพัฒนาพื้นที่พระราชทานให้เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเต็มศักยภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3.2.4 ถอดบทเรียนเพื่อศึกษาเกษตรกรต้นแบบ ที่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อเป็นต้นแบบหรือพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในชุมชนหรือผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ

3.2.5 ส่งเสริมเกษตรกรในชุมชนให้เป็นผู้ประกอบการ มีการจัดการตลอดโซ่อุปทานของสินค้าเกษตร ส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร

3.2.6 ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางและความได้เปรียบในการผลิต เป็นอำนาจในการต่อรองด้านราคาและการตลาด

3.2.7 ควรมีการศึกษาแนวทางการจำแนกรูปแบบชนิดของพืชเกษตรแต่ละชนิด และการจัดการแต่ละชนิดพืชให้ชัดเจน

3.2.8 ควรมีแนวทางการทำวิจัยครั้งต่อไปต่อไปอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- จงจิตร ปิ่นแก้ว. (2552). *การใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกินที่ได้รับการจัดสรรจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ในตำบลแม่หอพระ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยาศาสตร์บัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- ชนวน รัตนวราหะ. (2556). *ระบบเกษตรและอาหารที่ปลอดภัย*. เอกสารวิชาการ สืบค้นจาก [https://thaipan.org > document > 646](https://thaipan.org/document/646)
- คารณี ชนะชนม์. (2557). *การติดตามประเมินผลการใช้ประโยชน์ที่ดินและการนำแนวคิดตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ปี พ.ศ. 2555*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- เต็มศักดิ์ สุขวิบูลย์. (2552). *ข้อคำนึงในการสร้างเครื่องมือประเภทมาตราประมาณค่า (Rating Scale) เพื่องานวิจัย*. สืบค้นจาก <http://krupee.blogspot.com/2009/09/rating-scale.html>.
- ณัฐพล ขานหมัด และคณะ. (2560). *วนเกษตรวิธีสู่ความยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- พิทักษ์พงศ์ ป้อมปราณี และ นิตยา จันกา. (2562). *การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนระบบเกษตรกรรมยั่งยืนสู่อาหารเพื่อสุขภาพในบ้านคลองช้าง ตำบลแหลมบัว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม*. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า*, (37(4), 693-702.
- มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. (2565). *เกษตรกรยุคใหม่ สู่การรวมกลุ่มอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก <https://www.pidthong.org/7steps.php>
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. (2559). *เทคนิคการจัดทำแผนยุทธศาสตร์*. สืบค้นจาก http://plan.rmutsb.ac.th/plan/data_information/file/4_SI_135.pdf.
- วราดวง สมณศักดิ์ และคณะ. (2564). *การพัฒนาทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่ตามศาสตร์พระราช*. (หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์ และคณะ. (2554). *การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ศึกษากรณีขนาดการถือครองที่ดินไม่เกิน 10 ไร่ต่อครัวเรือน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). *การหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย : มายาคติในการใช้สูตรของทาโรยามานเน และเกรจซี-มอร์แกน*. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 27-58. สืบค้นจาก https://scholar.google.com/scholar?hl=th&as_sdt=0%2C5&q

- ศักดิ์ศิริ ฐปวงษ์ และคณะ. (2556). *โครงการวิจัยแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินอย่างยั่งยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- สัจจา บรรจงศิริ และคณะ. (2557). *ประมวลสาระชุดวิชาหลักการจัดการทรัพยากรเกษตร*. (หน่วยที่ 1, น. 1-43). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดปทุมธานี. (2564). *รายงานผลการดำเนินงาน*. ปทุมธานี: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2560). *พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2563). *การตรวจสอบการถือครองและติดตามการจัดที่ดินเอกชน ที่ดินพระราชทาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2563). *รายงานการประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการที่ดินพระราชทาน ครั้งที่ 1/2563*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี. (2564). *ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี*. ปทุมธานี: สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดปทุมธานี.
- สุชีรา กุลวัฒนสุวรรณ. (2552). *การประเมินผลทางเศรษฐศาสตร์เพื่อปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินพระราชทานเพื่อการเกษตร อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี*. (ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สุชาดา แสงดวงดี. (2564). *การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดสารพิษ จังหวัดนครปฐม แบบมีส่วนร่วม*. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(2), น. 743-756.
- สุพรรณิการ์ เรืองศรี และ กิติพัฒน์ นนทปัทมคุลย์. (2563). *การประเมินผลโครงการพัฒนาสังคมชุมชนบนพื้นที่สูงตามแนบพระราชดำริ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. *วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, 26(1), น. 251-293.
- อาทิตยา พองพรหม และ วีระชัย นาควินุลย์วงศ์. (2557). *พัฒนาการการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดิน น้ำ และป่าไม้ในประเทศไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.

อุไร ชนานนท์. (2548). การศึกษากระบวนการจัดที่ดินพระราชทานปี 2547. (รายงานการวิจัย).
สืบค้นจาก <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/163644>

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบช่วยธรรมมาภิบาล

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามสำหรับการวิจัย

แบบสอบถามสำหรับการวิจัยวิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามของการวิจัยนี้ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกรในตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้
  - 1.1 เพื่อศึกษาสภาพภูมิสังคมของเกษตรกรของเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน
  - 1.2 เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
  - 1.3 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
  - 1.4 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเจ้าของที่ดิน
  - ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน
  - ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนวทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน
  - ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ
3. โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน ที่อยู่หน้าข้อความที่ต้องการ หรือเติมข้อความลงใน (.....) ตามข้อคิดเห็นหรือข้อเท็จจริง

สำหรับนักวิจัย

ชื่อ – สกุล ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....

โทรศัพท์ --

1 เจ้าของที่ดิน [   ]

2 มาแทน เจ้าของที่ดิน ชื่อ-สกุล.....

ความสัมพันธ์กับเจ้าของแปลงที่ดิน [   ]

1 บุตร 2 สามเณร/ภรรยา [   ]

3 พ่อ/แม่ 4 พี่น้อง

5 อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรเจ้าของที่ดิน

สภาพสังคม

1. เพศ 1 ชาย 2 หญิง [ ]
2. อายุ.....ปี (เกิน 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี) [ ][ ]
3. ระดับการศึกษา 1 ไม่ได้เรียนหนังสือ [ ]
- 2 ชั้นประถมศึกษา
- 3 ชั้นมัธยมศึกษาต้น
- 4 ชั้นมัธยมศึกษาปลาย/ปวช.
- 5 อนุปริญญา/ปวท./ปวส.
- 6 ปริญญาตรี/เทียบเท่า
- 7 อื่นๆ ระบุ.....
4. ศาสนา 1 พุทธ 2 อิสลาม 3 อื่นๆ..... [ ]
5. สถานภาพ 1 โสด 2 สมรส 3 หม้าย/หย่า [ ]
6. จำนวนบุตร.....คน [ ][ ]
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน (จำนวนสมาชิกที่อยู่จริง) [ ][ ]
8. จำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยแรงงาน.....คน (ที่ทำงานในแปลงที่ดิน) [ ][ ]
9. ระยะเวลาการถือครองที่ดินพระราชทาน.....ปี [ ][ ]
10. การตั้งถิ่นฐานของครอบครัว [ ]
- 1 เกิดที่นี่
- 2 ย้ายถิ่นฐาน ระบุสาเหตุ [ ]
- 1 หาที่ทำกิน 2 ย้ายตามคู่สมรส
- 3 ย้ายตามพ่อแม่ 4 อื่นๆ ระบุ.....
11. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร [ ]
- 1 ไม่เป็นสมาชิก 2 เป็นสมาชิก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) [ ][ ]
- 2.1 ออมทรัพย์ [ ]
- 2.2 สหกรณ์การเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดิน [ ]
- 2.3 วิสาหกิจชุมชน [ ]
- 2.4 สมาชิกลูกค้า ธ.ก.ส. [ ]
- 2.5 อื่นๆ ระบุ..... [ ]

สำหรับนักวิจัย

12. การดำรงตำแหน่งทางสังคม [ ]
- 1 ไม่มี
- 2 มี ระบุ..... (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1 กำนัน [ ]
- 2 ผู้ใหญ่บ้าน [ ]
- 3 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/สรวัดตำนัน [ ]
- 4 สมาชิก อบต./ อบท./ อบจ. [ ]
- 5 อสม. [ ]
- 6 อื่นๆ ระบุ..... [ ]
13. ความสัมพันธ์ในชุมชน (เช่น การทะเลาะ ปัญหาอาชญากรรม ส่วนร่วม ฯลฯ)
- 1 ไม่มีความสัมพันธ์ [ ]
- 2 มีความสัมพันธ์ ระดับไหน [ ]
- 1 น้อยที่สุด 2 น้อย
- 3 ปานกลาง 4 มาก
- 5 มากที่สุด
- สภาพเศรษฐกิจ**
14. การประกอบอาชีพปัจจุบัน
- 1 ทำนา [ ]
- 2 ทำสวน [ ]
- 3 ทำไร่ [ ]
- 4 ปศุสัตว์ [ ]
- 5 ประมง [ ]
- 6 อื่นๆ ระบุ..... [ ]
15. อาชีพเสริม [ ]
- 1 ไม่มี 2 มี ด้านไหน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1 รับจ้าง [ ]
- 1 ในภาคการเกษตร [ ]
- นอกภาคการเกษตร [ ]

สำหรับนักวิจัย

- 2 ค้าขาย [ ]
 3 รับราชการ [ ]
 4 พนักงาน/ลูกจ้าง [ ]
 5 อื่นๆ ระบุ..... [ ]
16. รายได้รวม.....บาท/ปี (รวมรายได้ทั้งหมด) .....
- 16.1 ในภาคการเกษตร.....บาท/ปี .....
- 16.2 นอกภาคการเกษตร.....บาท/ปี .....
17. ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน.....บาท/ปี (รวมรายจ่ายทั้งหมด) .....
- 17.1 ในภาคการเกษตร.....บาท/ปี .....
- 17.2 นอกภาคการเกษตร.....บาท/ปี .....
18. เงินทุนที่ใช้ในการประกอบอาชีพ (ตอบได้มากกว่า 1)
- 1 เงินทุนของตนเอง [ ]
 2 เงินกู้ (ตอบได้มากกว่า 1) [ ]
- 1 ในระบบ ระบุแหล่งเงินกู้ [ ]
- 1 ส.ป.ก. [ ]
 2 ธกส. [ ]
 3 ธนาคารพาณิชย์ [ ]
 4 สหกรณ์ [ ]
 5 อื่นๆ ระบุ..... [ ]
- 2 นอกระบบ ระบุแหล่งเงินกู้ [ ]
- 1 ญาติ [ ]
 2 นายทุนเงินกู้ [ ]
 3 อื่นๆ ระบุ..... [ ]
19. ความสามารถในการชำระหนี้ [ ]
- 1 ชำระได้ตรงต่อเวลา (ไม่ผิดนัด)
 2 ชำระได้บางครั้ง (ผิดนัด)
 3 ไม่เคยชำระหนี้

สำหรับนักวิจัย

20. เงินออม 1 ไม่มีเงินออม [ ]
 2 มีเงินออม ระบุแหล่งที่ออม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 1 ธนาคารพาณิชย์ [ ]
 2 ธกส. [ ]
 3 ประกันชีวิต [ ]
 4 กลุ่มออมทรัพย์ [ ]
 5 อื่นๆ ระบุ..... [ ]
21. โรงเรือน เครื่องจักร เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ (ตอบได้มากกว่า 1)
 1 โรงเรือน 1 ไม่มี 2 มี [ ]
 2 เครื่องจักร 1 ไม่มี 2 มี [ ]
 3 เครื่องมือ 1 ไม่มี 2 มี [ ]
22. การถือครองที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 จำนวน .....แปลง [ ]
 รวมเนื้อที่.....ไร่ [ ] [ ]
 22.1 ในเขตเขตปฏิรูปที่ดิน รวมเนื้อที่.....ไร่ [ ] [ ]
 1 ที่ดินพระราชทาน.....ไร่ [ ] [ ]
 2 ที่ดินที่ราชพัสดุ.....ไร่ [ ] [ ]
 3 ที่ดินบริจาค.....ไร่ [ ] [ ]
 4 ที่จัดซื้อโดยเงินกองทุน ส.ป.ก.....ไร่ [ ] [ ]
 22.2 นอกเขต รวมเนื้อที่.....ไร่ [ ] [ ]
 1 โฉนด .....ไร่ [ ] [ ]
 2 น.ส. 3/นส.3ก.....ไร่ [ ] [ ]
 3 อื่นๆ (ระบุ)..... เนื้อที่.....ไร่ [ ] [ ]

ตอนที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

23. ใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน [ ]
 1 ใช้ด้วยตนเองเต็มแปลง (ข้ามไปตอบข้อ 25)
 2 ใช้ด้วยตนเองบางส่วน (ตอบข้อ 24) 3 ไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดิน (ตอบข้อ 24)

24. สรุปสาเหตุ ไม่ใช่ประโยชน์ที่ดินด้วยตนเอง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1 ให้ญาติ, คนอื่นทำประโยชน์ [ ]
- 2 ปล่อย่าง [ ]
- 3 เกษตรกรสูงอายุ [ ]
- 4 ไม่มีทายาททำการเกษตร [ ]
- 5 พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการทำเกษตร [ ]
- 6 อื่นๆ (ขาดแหล่งเงินทุน แรงงานหายาก ค่าจ้างแพง) ระบุ..... [ ]
25. มีที่อยู่อาศัย ในแปลงที่ดินพระราชทาน หรือไม่ [ ]
- 1 ไม่มีที่อยู่อาศัย (แปลงเกษตรกรรมอย่างเดียว)
- 2 มีที่อยู่อาศัย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 1 บ้านพัก [ ]
- 2 ร้านค้า [ ]
- 3 ร้านซ่อมรถ [ ]
- 4 ร้านวัสดุก่อสร้าง/วัสดุการเกษตร [ ]
- 5 อื่นๆ ระบุ..... [ ]

ประเภทการทำประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

26. ระบบการผลิตพืชในแปลงที่ดินพระราชทาน [ ]
- 1 เองเดียว (ปลูกพืชชนิดเดียวในแปลง)
- 2 เกษตรทางเลือก ระบุรูปแบบ [ ]
- 1 เกษตรผสมผสาน(ทำกิจกรรมตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไป)
- 2 เกษตรอินทรีย์ (ไม่ใช่สารเคมี ปุ๋ยเคมีในแปลง)
- 3 เกษตรทฤษฎีใหม่ (มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน)
- 4 วนเกษตร (มีการทำการเกษตรร่วมกับการทำป่าไม้)
- 5 เกษตรธรรมชาติ (มีการทำกิจกรรมร่วมกับป่าธรรมชาติ)

27. การทำประโยชน์ที่ดิน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1 ด้านพืช พืชที่ปลูก ระบุ [ ]
- ชนิดที่ 1.....เนื้อที่.....ไร่ [ ] [ ]
- รายได้.....บาท .....

สำหรับนักวิจัย

ชนิดที่ 2	เนื้อที่.....ไร่	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....
ชนิดที่ 3	เนื้อที่.....ไร่	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....
☐	2 ด้านปศุสัตว์ ชนิดที่เลี้ยง ระบุ	[ ]
ชนิดที่ 1	จำนวน.....ตัว	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....
ชนิดที่ 2	จำนวน.....ตัว	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....
ชนิดที่ 3	จำนวน.....ตัว	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....
☐	3 ด้านประมง ชนิดที่เลี้ยง ระบุ	[ ]
ชนิดที่ 1	จำนวน.....ตัว	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....
ชนิดที่ 2	จำนวน.....ตัว	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....
ชนิดที่ 3	จำนวน.....ตัว	[ ] [ ]
	รายได้.....บาท	.....

สำหรับนักวิจัย

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะทางแก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทาน

28. ปัญหาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ที่	ปัญหา	ผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน					[ ]
		น้อยที่สุด 1	น้อย 2	ปานกลาง 3	มาก 4	มากที่สุด 5	
1	ด้านการขยายตัวของเมือง						[ ]
2	ด้านราคาผลผลิต						[ ]
3	ด้านทายาทเกษตรกร						[ ]
4	ด้านโครงสร้างพื้นฐาน						[ ]
5	ด้านความเหมาะสมของดิน						[ ]
6	ด้านเกษตรกรสูงอายุ						[ ]
7	ย้ายถิ่นฐาน						[ ]
8.	ต้องการเพิ่มพื้นที่						[ ]
9.	ด้านอื่นๆ ระบุ.....						[ ]

29. ข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

***** ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยในครั้งนี้*****

ภาคผนวก ข

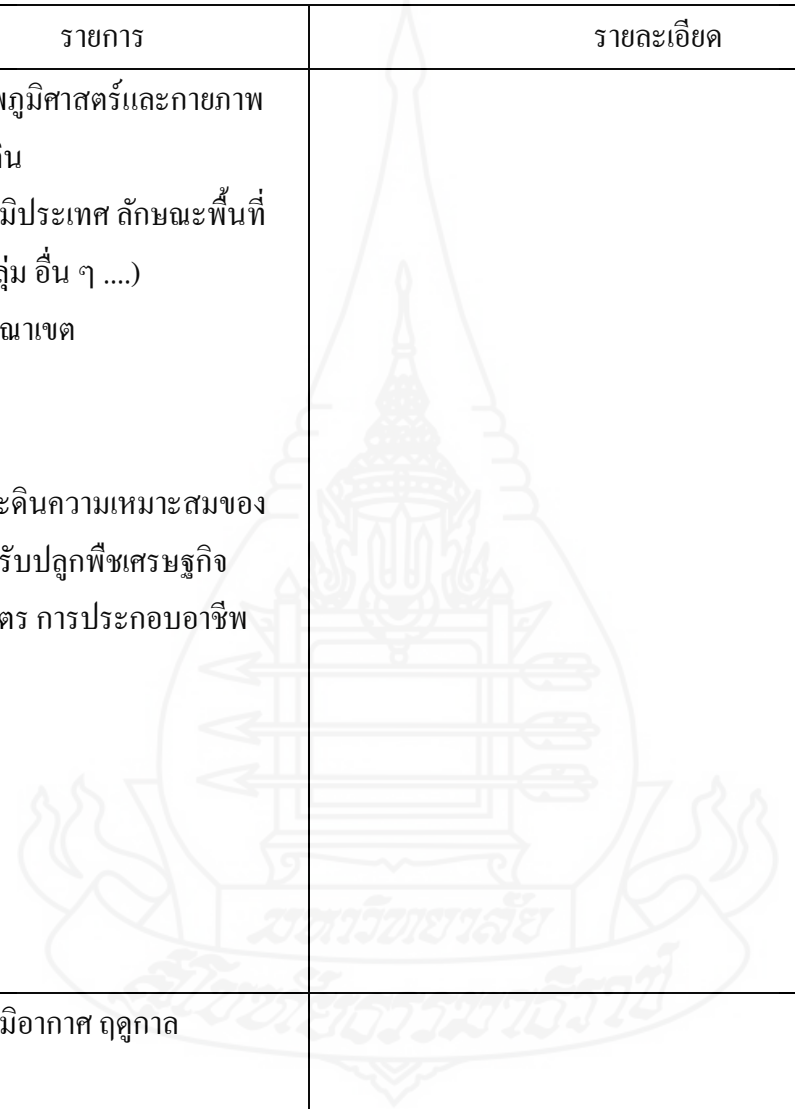
แบบบันทึกข้อมูลทุติยภูมิ

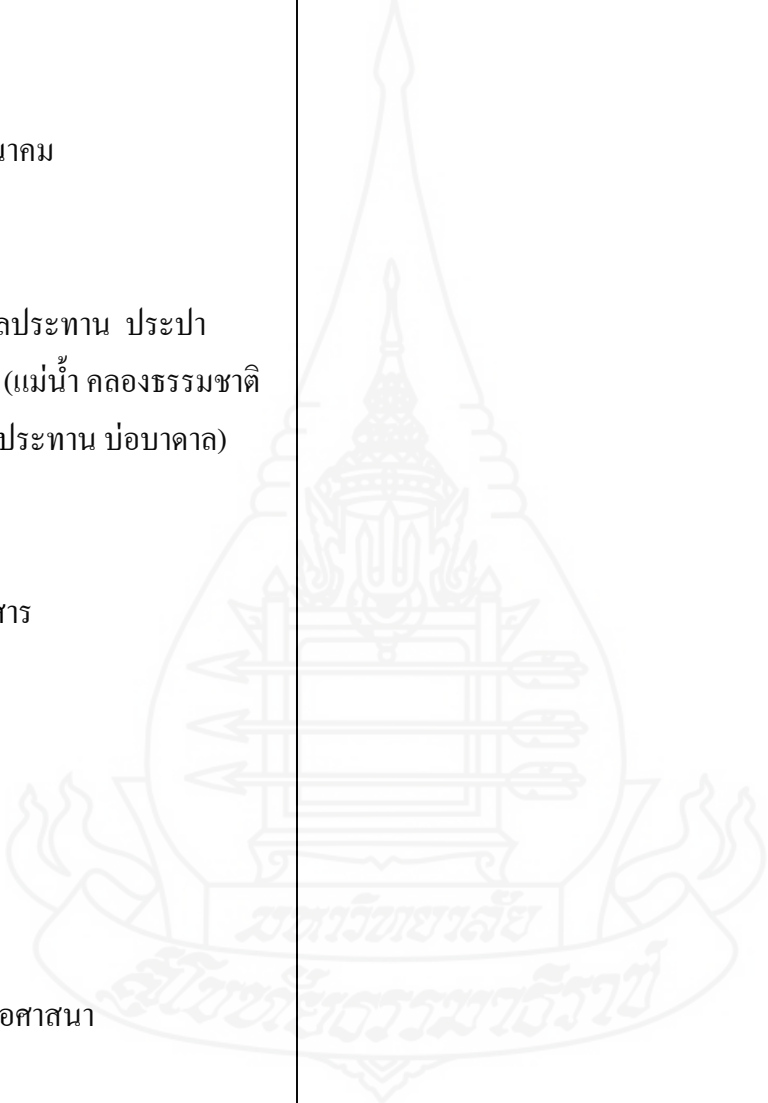
มหาวิทยาลัย

สกลนคร

แบบบันทึกข้อมูลที่ดินภูมิสำหรับการวิจัยวิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

รายการ	รายละเอียด
<p>1. สภาพภูมิศาสตร์และกายภาพ ของดิน</p> <p>1.1 ภูมิประเทศ ลักษณะพื้นที่ (ที่ราบ ลุ่ม อื่น ๆ ....)</p> <p>-ที่ตั้งอาณาเขต</p> <p>-ลักษณะดินความเหมาะสมของ ดินสำหรับปลูกพืชเศรษฐกิจ การเกษตร การประกอบอาชีพ</p> <p>-</p>	
<p>1.2 ภูมิอากาศ ฤดูกาล</p> <p>- ปริมาณน้ำฝน/การกระจายตัว ความชื้น</p>	

รายการ	รายละเอียด
<p>1.3 ลักษณะทางกายภาพ</p> <p>-ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า</p> <p>-การคมนาคม</p> <p>-ระบบชลประทาน ประปา แหล่งน้ำ (แม่น้ำ คลองธรรมชาติ คลองชลประทาน บ่อบาดาล)</p> <p>-การสื่อสาร</p> <p>-แรงงาน</p> <p>การนับถือศาสนา</p> <p>2. ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจ</p>	

ภาพผนวก ค
แบบบันทึกการประชุมกลุ่ม

แบบบันทึกการประชุมกลุ่มสำหรับการวิจัยวิทยานิพนธ์
เรื่อง แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร
ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

-----

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis)
- 2.

จุดแข็ง S	จุดอ่อน W
โอกาส O	อุปสรรค T

2. การกำหนดกลยุทธ์ TOWS Matrix

SO กลยุทธ์เชิงรุก	ใช้จุดแข็งร่วมกับ โอกาส
WO กลยุทธ์เชิงแก้ไข	ใช้โอกาสลดจุดอ่อน
ST กลยุทธ์เชิงป้องกัน	ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรค
WT กลยุทธ์เชิงรับ	แก้ไขจุดอ่อนและเลี่ยงอุปสรรค

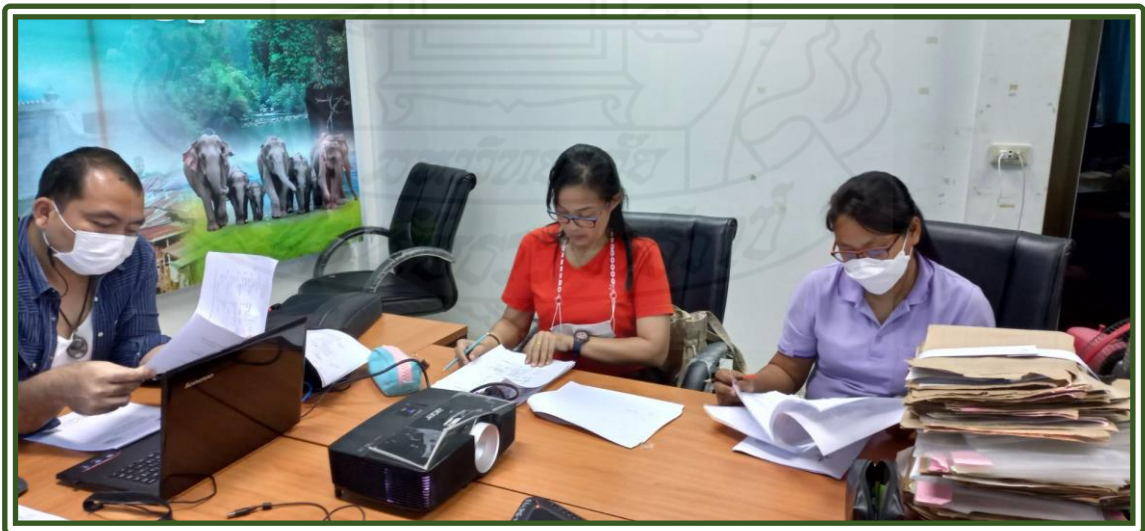
ปัจจัยภายใน	จุดแข็ง S	จัดอ่อน W
	1.	1.
	2.	2.
	3.	3.
	4.	4.
	5.	5.
ปัจจัยภายนอก		
โอกาส O	SO กลยุทธ์เชิงรุก	WO กลยุทธ์เชิงแก้ไข
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
อุปสรรค T	ST กลยุทธ์เชิงป้องกัน	WT กลยุทธ์เชิงรับ
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		

3. การกำหนดแนวทางการจัดการการใช้ที่ดินพระราชทานของเกษตรกร

กลยุทธ์	แนวทาง
กลยุทธ์ที่ 1	
กลยุทธ์ที่ 2	
กลยุทธ์ที่ 3	
กลยุทธ์ที่ 4	
กลยุทธ์ที่ 5	
กลยุทธ์ที่ 6	

ภาพการการลงทดสอบเครื่องมือแบบสอบถาม
ตำบลบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 ราย

ภาพการลงเก็บข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ตำบลบึงกาสาม อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ภาพการสอบถามเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม
อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 180 ราย

ภาพการสอบถามเกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินพระราชทาน ตำบลบึงกาสาม

ภาพการประชุมกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค
ตำบลบึงกาสาม อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 15 ราย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางณฤดี จินตนาอนุสรณ์
วัน เดือน ปีเกิด	4 พฤษภาคม 2516
สถานที่เกิด	อำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คณะเกษตรศาสตร์ นครศรีธรรมราช พ.ศ. 2539
สถานที่ทำงาน	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	นักวิชาการปฏิรูปที่ดินชำนาญการ

